

INNBYGGERRELEVANS

Rettferdsdetektiven
Innsynsjegeren
Arkivinstitusjonen

AKTUELT

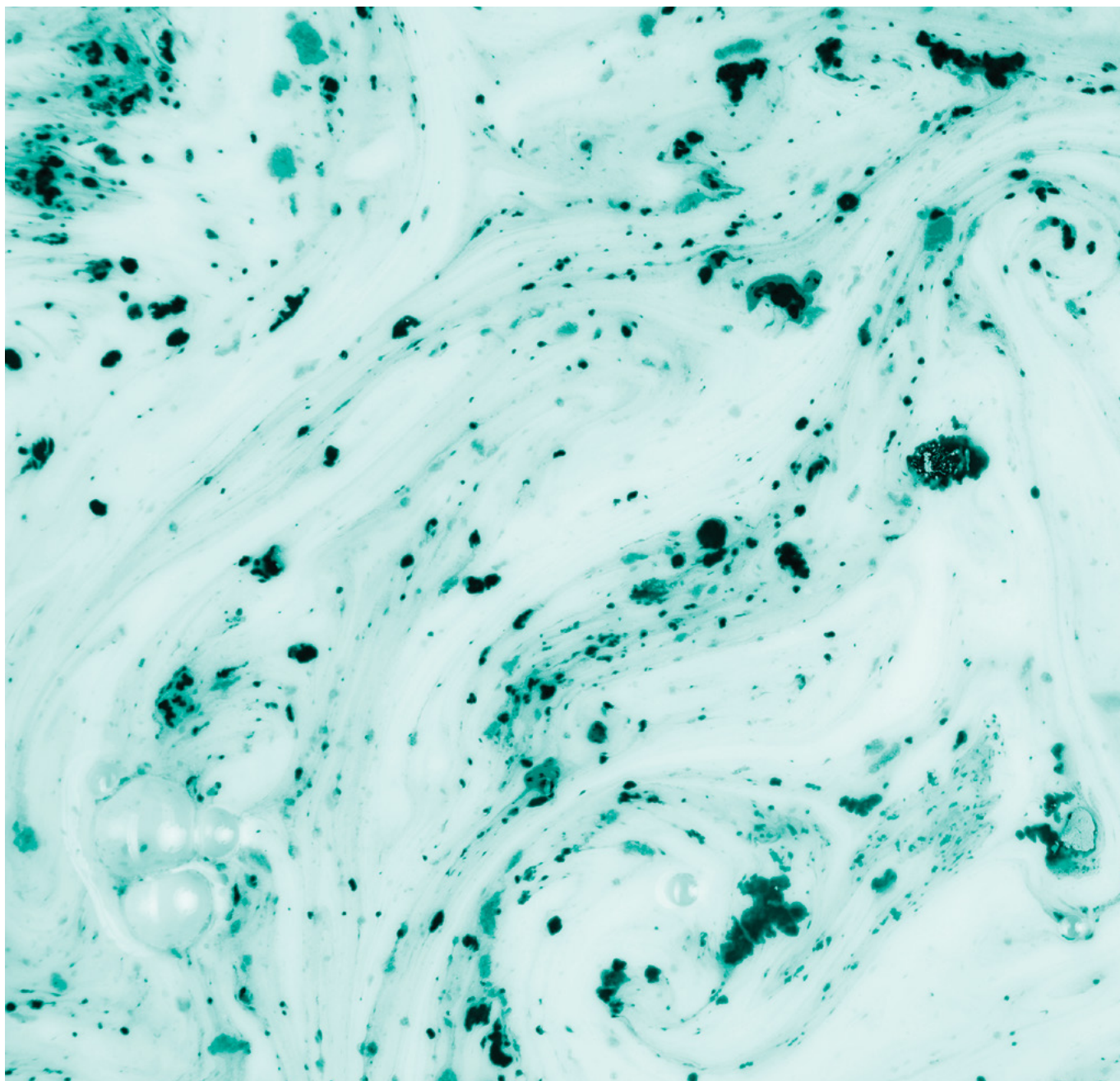
Hva sier partiene om arkiv?
Stortingsarkivet i den digitale æra
Arkivministerens hilsen

ANNET

Ny podkast om arkiv
Studentliv ut til folket
Bokmelding

AKSESS 2

TIDSSKRIFT FOR ARKIV + DOKUMENTASJONSFORVALTNING

Synlighet er ikke noe som kommer rekende på ei fjøl.

– Størstedelen av den norske befolkningen har ikke noe forhold til arkiv. Det er både på godt og vondt, for det betyr at arkivene funker, sier Tor Bernhard Slaathaug til journalist Jeanette Høie.

SAK INNBYGGERRELEVANS SIDE 14-25

ASTA 7 - FOR ALLE ARKIVER

Ordne og registrere

Ordnings- og registreringsfunksjonaliteten fra Asta 5 har vi selvsagt videreført, bare enklere og raskere.

Import og Innsyn

Både arkiv- og fagsystemer kan importeres til samme Asta 7 base. Som arkivar arbeider du med aller arkivene på et sted.

Mediekonvertere

Vi har samarbeidet med PixEdit for å utvikle en sømløs prosess, enten du mener det heter å digitalisere, skanne eller mediekonvertere.

Papirarkiver

Selv om de skal mediekonverteres må de registreres og katalogisere, i Asta 7.

Arkivbaser

Utfordringen med arkivbasene er at de er så forskjellige. Asta 7 ordner dette med maler og tar imot både arkiv- og fagsystemer.

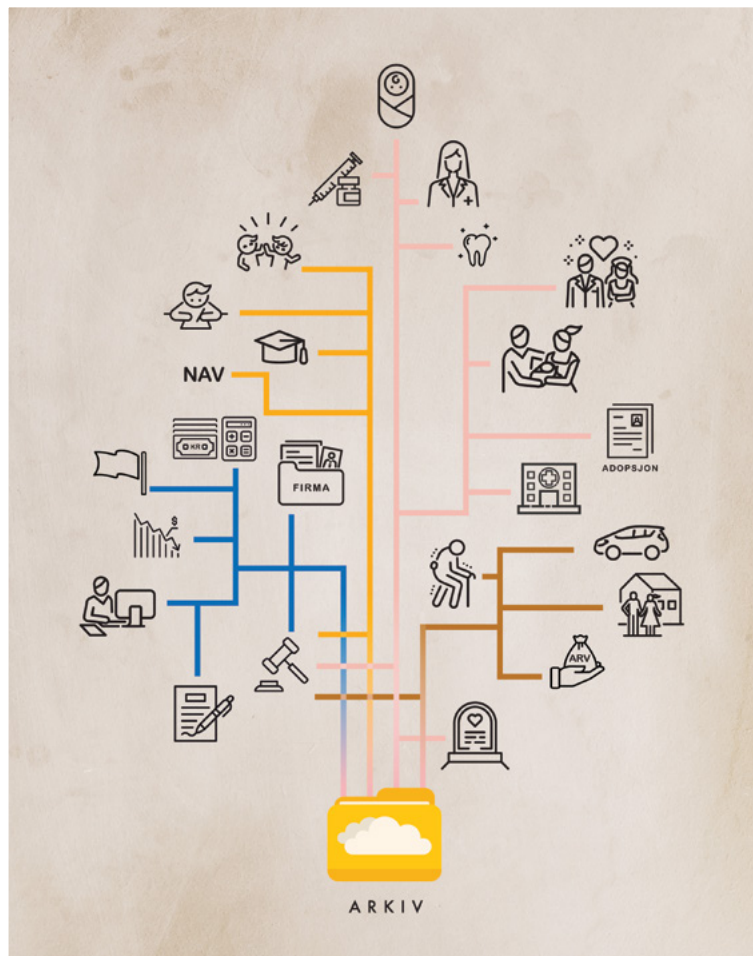
Hybridarkiver

Elektronisk journal og dokumentene på papir. Med Asta 7 er det fortsatt en utfordring, men ikke noe problem.

Stiftelsen Asta

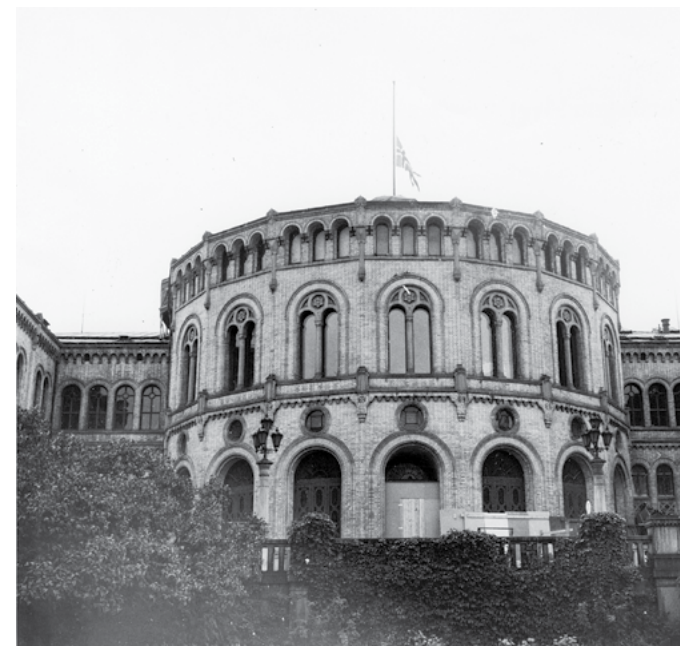
Vi utvikler programvaren ASTA 7 og Arkivportalen. Stiftelsen er Norges fremste leverandør av arkivtjeneste for papirarkiver, digitalisering og elektroniske arkivbaser.

s. 14

*“Når alt fungerer, er det lett å glemme
hvor kaotisk et arkivløst samfunn ville vært.”*

s. 40

*“Hvilken plass har arkiv
i politiske handlingsplaner?”*

s. 12

Ikke TV for de gamle:

**Bedre med høyttaler
fra Kautokeino kirke**

s. 62

s. 48

s. 30

INNHold / nr.2.2024

07	LEDER	Arkivfag i endring	26	ARKIVKUNNSKAP	En podkast som setter arkiv på dagsorden	48	ARKIV I HISTORIEN	Détruire ou préserver? Arkivforvaltning i kjølvannet av den franske revolusjonen	60	BOKMELDING	The Nordic Model of Digital Archiving
08	RIKSARKIVARENS HJØRNE		30	FOTOARKIV	Hundre år med studentliv ut til folket	54	ARKIVAREN	Ola Sormbroen Lian	62	SPALTEN EKSESS	Fjernsynsfobi
10	ARKIVPOLITIKK	Dette sier partiene på Stortinget	40	STORTINGSARKIVET	Bevaring av samfunnsminnet - Stortingsarkivet i den digitale æra	56	ARKIVPRAT	Fem om arkiv	64	LAKUNE	Kryssord og tegneserie
12	ARKIVMINISTEREN	En hilsen til fagfeltet!	46	INFORMASJONSPILOTENES SPALTE	Gammel moro?	58	ARKIV & MENINGER		66	DOKUMENTARV	
14	INNBYGGERRELEVANS	Møt en rettferdsdetektiv, en adoptert, en innsynsjeger og en arkivinstitusjon									

HEIDI MEEN
Redaktør av Aksess, frikjøpt fra Vestfoldarkivet

INGA BOLSTAD
Riksarkivar siden 2014

JEANETTE HØIE
Frilansjournalist med 24 års erfaring fra dagspressen.
Medgründer av Skeivt historielag, Telemark

KNUT KJOSÅS
Fagleder IKA Hordaland, redaksjonsmedlem AKSESS

LUBNA JAFFERY
Kultur- og likestillingsminister (Ap) siden juni 2023

MAGNUS HELGERUD
Idéhistoriker, frilansjournalist og forfatter

MARTIN BOULD
Seniorrådgiver i Arkivverkets avdeling Samordning og kunnskap. Cand.philol. med hovedfag i historie fra 1993.
Begynte å arbeide med arkiver rundt 1990.

MARTIN ELLINGSRUD
Arkivar Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek og timelærer OsloMet. Opptatt av å bevare fortiden for å beskytte fremtiden.

MATIAS DOBROWEN
Seniorrådgiver, kunnskaps- og dokumentasjonsavdelingen, Stortingsarkivet.

TROND OLA TILSETH
Frilansjournalist og oversetter bosatt i den sørs spanske byen Granada. Bakgrunn som nyhetsjournalist, redaktør av gatemagasinet Sorgenfri og kommunikasjonsrådgiver

YNGVE SCHULSTAD KRISTENSEN
Arkivar og historiker ved KUBEN, Aust-Agder museum og arkiv

FRITT ORD

PRESSENS
FAGLIGE UTVALG

Redaksjonen arbeider etter
Vær Varsom-plakatens regler
for god presseskikk.

presse.no

Den som mener seg rammet av urettmessig
publisering, oppfordres til å ta kontakt
med redaksjonen.

Pressens Faglige Utvalg (PFU) er et klageorgan
oppnevnt av Norsk Presseforbund. PFU behandler
klager mot mediene i presseetiske spørsmål, opp
mot Vær Varsom-plakaten.

Adresse: Norsk Presseforbund

Skippergata 24
0154 Oslo

E-post: pfu@presse.no

På forsiden, marmorering, hentet fra freepik.com

Aksess er et uavhengig tidsskrift
for arkiv og dokumentasjonsforvaltning
i Norge. Tidsskriftet er en kanal for hele
sektoren og har som mål å belyse, binde
sammen og utvikle feltet, samt å synlig-
gjøre arkiv i den norske offentligheten
gjennom et bredt spekter av tema.

Aksess skal drive kritisk journalistikk
og gi rom til refleksjon, debatt og
erfaringsdeling.

Tidsskriftet styres etter
Redaktørplakaten.

WWW.AKSESS-TIDSSKRIFT.NO

FOTO: MARTE HARALDSEN

JAKTEN PÅ SYNLIGHETSFORMULARET

– Vi har ikke klart å artikulere, ei heller formidle, hva samfunnsnyttene av arkivene er, sa Shahzad Rana, medlem av sentralstyret i Høyre, tidligere teknologi-direktør i Microsoft i 15 år og gründer, under Forskerforbundets frokostmøte («Forskning uten arkiv») i september 2023. Bakgrunnen for samlingen var at Arkivlovutvalget (2019:9) avdekket manglende kunnskap om grunnleggende utfordringer innen arkivsektoren og understreket behovet for et eget forskningsprogram. Rana uttrykte også bekymring for de to–tre generasjonene som i dag tenker at noe ikke finnes om det ikke dukker opp på Google (eventuelt om KI ikke kommer med det, red.anm.).

På årets Arkivmøte ble lignende hjertesukk formulert. Hvordan kan sektoren bli mer synlig, bli oppfattet som aktuell, komme høyere opp i bevisstheden til folk flest og få en naturlig plass på den politiske agendaen?

I denne utgaven har Aksess begynt med å sette ord på hvilken relevans arkiv har for såkalt vanlige folk (det vil si alle som ikke er naturlige abonnenter av Aksess). Selv ble Aksess' journalist overrasket over hvor mye arkiv som finnes om henne rundt om. Ting hun ikke hadde tenkt over. En annen overraskelse var erkjennelsen av at mye av den dokumentasjonen som blir skapt i privat sektor, ikke nødvendigvis blir bevart – selv om dokumentasjonen potensielt er viktig med tanke på rettigheter eller en helhetlig forståelse av samfunnet. Men det får bli tema i andre utgaver. Denne gangen fokuserer vi på arkivenes innbyggerrelevans.

På arkivmøtet i april sa journalist Tarjei Leer-Salvesen i sin innledning at arkivsektoren må bli flinkere på å

snakke opp vår egen bransje og bli bedre på fest og priser. Talen kan du lese i denne utgaven.

Vi skulle ellers gjerne ha presentert et magisk synlighetsformular, noe som på et blunk ville gjøre samfunnet oppmerksomme på verdien av arkiv, dokumentasjon, informasjon eller data. Noe som ville ha ført til at så godt som alle ville ha plakaten *May the archives be with us* på veggen – og enda viktigere; at de ville vite hvorfor. (Det vil si hvorfor vi trenger og ønsker arkiv.)

Formularet bør også ganske akutt få politikere til å diskutere og prioritere arkiv og forvaltning av informasjon, dokumentasjon og data. Resultatet bør være at det settes av rikelig med midler til utvikling av den sammensatte og (snart ikke så) usynlige sektoren – og at den kommende arkivloven blir ferdigstilt. Nå. I tillegg ønsker vi oss at arkiv/informasjon/dokumentasjon aldri mer vil bli glemt når andre sektorer og felt skal utvikle og digitalisere samfunnet.

Det er jammen ikke godt å si hva et slikt synlighetsformular bør inneholde. Hvordan gjøre det usynlige synlig? Hvordan vise omverdenen hvilket gull vi sitter på? Og hvordan øke bevisstheden om hva som må til for å sikre viktig og relevant dokumentasjon for ettertiden?

Tips oss gjerne om du har tanker om hva som må til – og ta gjerne diskusjonen i Arkiv & meninger.

God lesning!

REDAKTØR

Heidi Meen

DIGITALARKIVET: MELLOM INNBYGGERNE OG FORVALTNINGEN

Med Digitalarkivet har Arkivverket tatt tilgjengeliggjøring av arkiv inn i den moderne tid. Og med økt fokus på digitalt skapte arkiver vil innbyggerne kunne få enda bedre tjenester. Det har betydning på samfunnsnivå – til glede for enkeltmennesket.

Historien om Digitalarkivet begynte i Bergen for over 20 år siden, da Arkivverket startet utviklingen av en nettbasert plattform for å tilgjengeliggjøre vårt eget arkivmateriale. Med noen enkle tastetrykk kunne dermed hvem som helst få tilgang til dokumenter som tidligere krevde fysisk oppmøte på en lesesal.

Vi prøvde ut mange tilnærminger for at brukerne våre skulle få størst mulig verdi av løsningen. Vi skannet serier som vi trodde at mange var interessert i, vi digitaliserte det enkeltpersoner etterspurte, og håpet at mange andre da ville få sine behov dekket også. Tanken var at å gå fra å betjene en og en forespørsel manuelt til å betjene mange med sammenfallende behov digitalt var veien å gå for en bedre og moderne arkivtilgang – og en bedre brukeropplevelse for innbyggerne.

Samtidig traff den voksende bølgen av digitalt skapt materiale oss. Det var tydelig at en mer omfattende digital satsing var nødvendig for å imøtekomme de stadig økende kravene til arkivering i den digitale tidsalderen.

Digitalarkivet, som opprinnelig var bygget for å gjøre skannede dokumenter tilgjengelige, måtte utvides og fornyes. Dette var ikke bare et behov for Arkivverket. Alle virksomheter står overfor utfordringer med digital bevaring av dokumentasjon.

Å transformere Digitalarkivet til å bli en fellesløsning for bevaring og tilgjengeliggjøring av digitale arkiver innebærer ikke bare en teknologisk oppgradering, men også en strategisk endring. Det er helt nødvendig å sikre at Arkivverket kan oppfylle sitt samfunnsoppdrag i en stadig mer digitalisert verden.

Gjennom Digitalarkivet blir historien ikke lenger bare bevart, men også gjort tilgjengelig for dagens og fremtidige generasjoner. Samtidig er det blitt et nødvendig verktøy for å sikre effektiv dokumentasjonsforvaltning og tilby en bred tilgang til samfunnets arkiver for saksbehandlere og virksomheter.

Og dette er bare begynnelsen. Målet er å tilby en plattform som ikke bare oppfyller dagens behov, men som også legger grunnlaget for fremtidige innovasjoner innen arkivering og tilgjengeliggjøring av informasjon. Gjennom samarbeid og videreutvikling ønsker Arkivverket å skape en felles infrastruktur som kan støtte både offentlige og private aktører i deres arkivarbeid.

Digitalarkivet skal være en bro som forbinder fortiden med fremtiden. Ved å sikre at dagens dokumentasjon blir bevart på en trygg og effektiv måte, legger vi grunnlaget for en mer informert og tilgjengelig fremtid for både innbyggere og forvaltningen. ■

INGA BOLSTAD

har vært riksarkivar og leder for Arkivverket siden 2014.

Som riksarkivar er hun opptatt av å utvikle arkivsektoren og lede en fremoverlent organisasjon.

ARKIVLOV NESTE?

Aksess har spurt Kultur- og likestillingsdepartementet (KUD) hvor den nye arkivloven ligger i løypa. Svaret er at loven fortsatt er under forberedelse i departementet.

Målet var å legge frem et lovforslag for Stortinget denne våren. Det er opp til Stortinget å bestemme den videre prosessen og når de ønsker å ta lovforslaget til behandling.

DET REKORDSTORE ARKIVMØTET

VAR DU DER?

«Én ting er sikkert: Hele feltet er viktigere enn noen gang», kan vi lese på det 9. norske arkivmøtets nettside. Der finner du også de presentasjonene som er tilgjengelige, i tilfelle du ikke var en av de 671 deltakerne eller du bare vil ha en reprise. Den rekordstore deltakelsen viser at vi er mange som er spesielt interessert i dokumentasjonsforvaltning og arkiv.

ARKIVVERKETS VÅRSLIPP

Hver vår tilgjengeliggjør Arkivverket viktige dokumenter fra 2. verdenskrig på Digitalarkivet.no. Dette er hentet fra arkiver de nylig har mottatt, nylig har ordnet eller der taushetsplikten nylig har falt bort.

Tema for årets vårslipp var norske politiske fanger under krigen. Slippet besto av 100 000 dokumentsider om 40 000 nordmenns skjebne. Les mer på Arkivverkets sider:

ÁJMON-AAJMOJNE-ÁIMMUIN BEVARINGSPLAN FOR SAMISKE PRIVATARKIV

Samisk arkiv i Arkivverket har laget en bevaringsplan for samiske privatarkiver. Med den skal arkiver fra og for det samiske samfunnet sikres, bevares og bli gjort tilgjengelig.

Den nye bevaringsplanen ble lansert med et seminar torsdag 11. april. Seminaret foregikk på Samisk vitenskapsbygg/Diehtosiida i Kautokeino/Guovdageaidnu, men ble også streamet. Les mer om bevaringsplanen på Arkivverkets nettsider.

FOTO: ARKIVVERKET

NETTOPPlæring

ARKIVSKOLEN

Nettkurs i offentlig arkiv og dokumentasjonsforvaltning

Ønsker du å lære:

- hva som skal journalføres?
- hva slags informasjon som er taushetspliktig?
- hensikten bak rutinene?

Nettkurset Arkivskolen vil gi deg trygghet i ditt daglige arbeid med arkiv.

Ta gjerne nettkurset med dine kollegaer - del erfaringer og bygg en felles faglig forståelse.

Ingen samlinger eller faste frister, bare friheten til å lære i eget tempo.

Meld deg på i dag!

Oppstart hver mandag

1 år med 10 innleveringer

Innsats på ca. 3 timer i uken

www.nettopplaering.no

DETTE SIER PARTIENE PÅ STORTINGET

Ti partiprogram. 250 000–300 000 ord.

Begrepet «arkiv» er nevnt 18 ganger.

TEKST: JEANETTE HØIE

I inneværende stortingsperiode, 2021–2025, legges siste hånd på den nye arkivloven. En lov som ifølge lovforslaget skal «sikre dokumentasjon om samfunnet for å forstå samtid og fortid, og til å bevare og videreutvikle Norge som rettsstat og demokrati», har vel en naturlig plass i politiske handlingsplaner. Eller?

En uhøytidelig undersøkelse Aksess har gjort, viser at ordet arkiv, alene eller i en sammenstilling, er nevnt totalt 18 ganger. Ingen partier nevner den nye arkivloven i sine partiprogram for 2021–2025. Dokument (med trunkering), med relevans til dokumentforvaltning, er nevnt seks ganger. Digitalisering, i arkivfaglig kontekst, er nevnt 12 ganger.

ARBEIDERPARTIET

Under «Digitalisering, Tilgjengelighet for alle»:

For Arbeiderpartiet er hovedprioriteringen i digitaliseringspolitikken å:

- Digitalisere offentlig sektor på en måte som gjør kvaliteten bedre og den offentlige forvaltningen mer åpen, som sikrer løsninger for god offentlig forvaltning av data, og som desentraliserer langt mer av tjenestetilbudet enn det som er tilfelle i dag.

Under «helse og omsorg»:

For å sikre innovasjon og digitalisering og bedre bruk av helsedata vil Arbeiderpartiet:

- Oppgradere helsetjenestens digitale grunnmur og ta i bruk brukervennlige løsninger for fagfolk og pasienter.
- Gjøre helsedata trygt tilgjengelig i hele helse-tjenesten for å sikre pasientens behandling og med bestemmelse.
- Tilrettelegge for økt bruk av helsedata og data fra norske biobanker til kliniske studier og til samarbeid med helseindustrien, på en måte som sikrer offentlig kontroll med dataene.

SOSIALISTISK VENSTREPARTI

Under «Informasjon og data»:

Sosialistisk Venstreparti vil:

- Utvikle en egen statlig skyløsning for lagring av offentlige data. Utvikling og drift av offentlige IKT-tjenester skal være underlagt demokratisk styring, og kritisk viktige IT-tjenester og IT-infrastruktur skal være plassert i Norge.
- Opprettholde og styrke forbudet mot utførsel av arkivdata, slik arkivloven bestemmer.

Under «Scenekunst, kulturarv, lyd og bilde»:

Sosialistisk Venstreparti vil

- Øke støtten til museer, arkiv og bibliotek som dokumenterer og formidler urfolk, nasjonale og nyere minoriteters historie, kvinners rolle i historien og arbeiderhistorie. Legge til rette for digitalisering. Vi vil gi støtte til at større deler av museenes samlinger skal digitaliseres og gjøres tilgjengelige for allmennheten

HØYRE

Under «En god offentlig sektor»:

Høyre vil:

- Innføre felles standarder for saks- og arkivsystem for staten og kommunene.
- All saksbehandling i det offentlige skal innen 2025 skje i digitale systemer som dokumenterer beslutninger, gir innsyn for den enkelte og innheter relevante data fra ulike offentlige registre – automatisk for obligatorisk informasjon og ved samtykke når det er frivillig å dele egne data.

VENSTRE

Under «Hvordan skaper vi en god digital hverdag med styrket personvern?»:

- Vi vil at hver person skal ha kontroll over sine egne data og selv bestemme hvem som skal ha tilgang til dem. For oss er det avgjørende at lover og regler ivaretar innbyggernes rettigheter, og at det offentlige ikke selv samler inn og lagrer slike data utover det som er strengt nødvendig.
- Offentlig virksomhet må sikre sine ulike data og registre som de har rett til å samle inn om befolkningen, på en bedre måte enn i dag. Kravene til sikkerhet må økes.

SENTERPARTIET

Under «Samferdsel: Framtidsrettet, norsk infrastruktur»:

Senterpartiet vil:

- Sikre fremdrift i arbeidet med å digitalisere materiale i offentlige og private arkiver.
- Forsterke digitaliseringen i offentlig sektor og videreutvikle sentrale digitale registre og felleskomponenter som Matrikkelen, Folkeregisteret, Enhetsregisteret og Altinn.
- Ha ett enkelt digitalt kontaktpunkt der alle offentlige økonomiske og rettslige krav er samlet, både for privatpersoner, organisasjoner og virksomheter.

Under «Digitalisering»:

- Senterpartiet ønsker at offentlige sektor skal være ledende på digitalisering gjennom økt innovasjon god samhandling, brukervennlige løsninger og sammenhengende digitale tjenester. Det er viktig at det legges til rette for at ulike forvaltningsnivåer har digitale løsninger som har høy grad av sømløs integrasjon. Digitale løsninger er viktig for å frigjøre ressurser fra administrasjon som kan brukes på bedre tjenester. Staten må samarbeide tett med leverandører og med kommunal sektor for å legge til rette for større grad av standardisering av offentlige IKT-løsninger.

Under «Kultur og frivillighet: Frivillighet bygger levende lokalsamfunn»:

Kulturarv:

- Kulturminner, kulturmiljøer, museer og arkiv er viktige deler av samfunnets kollektive hukommelse. Senterpartiet mener kulturarven best ivaretas gjennom riktig bruk og aktiv forvaltning. Derfor skal samfunnet som helhet ha ansvar for å ta vare på den felles kulturarven, både den materielle og immaterielle.

KRISTELIG FOLKEPARTI

Under «Et mangfoldig og tilgjengelig kulturliv», «Kulturarv og kulturminnevern»:

- Gode arkiv og museer tar vare på det kollektive samfunnsminnet, og disse institusjonene har en viktig demokratisk samfunnsrolle når det gjelder å utvikle og formidle kunnskap om vår historie og samtid.
- Kulturminnene og kulturmiljøene vi tar vare på og sikrer for ettertiden er viktige kilder til kunnskap og opplevelser og for utviklingen av lokalsamfunn.

Kristelig Folkeparti vil:

- Føre en bevisst arkivpolitikk for å sikre dokumentasjon om samfunnet som skal kunne brukes til å forstå samtid og fortid, og til å bevare og videreutvikle Norge som rettsstat og demokrati.

Under «Et liberalt demokrati»:

Kristelig folkeparti vil:

- Arbeide for stor grad av åpenhet om maktutøvelse, både i forvaltningen og det politiske systemet.

- Alle offentlige dokumenter skal være tilgjengelige med mindre det er særlige grunner til å unnta for innsyn.
- Legge til rette for at digitaliseringen i samfunnet skal styrke den enkeltes personvern, blant annet ved å gi enkle muligheter for innsyn og kontroll over egne personopplysninger.

MILJØPARTIET DE GRØNNE

Under «Kulturarv»:

De Grønne vil:

- Styrke støtten til museer og arkiver som dokumenterer nasjonale minoriteters historie.
- Ivareta NRK som arkiv- og formidlingsinstitusjon og utvikle et system for årlig registrering og publisering av verk som faller i det fri når vernetiden går ut.

Under «Urfolk og nasjonale minoriteter»:

De Grønne vil:

- Styrke forskning og formidling på urfolk og nasjonale minoriteters historie, språk og kultur i universiteter, museer, arkiver og kulturinstitusjoner.

Under «Medier og offentlighet»:

De Grønne vil:

- At den viktige, statsfinansierte kulturarven i NRKs arkiver må være tilgjengelig for fellesskapet.

Under «Demokrati og inkludering»:

De Grønne vil:

- Utrede en felles digital løsning som gjør det enkelt for innbyggere å få innsyn i alle offentlige dokumenter og saker som ligger til politisk behandling.

Under «Digitalisering»:

De Grønne vil:

- Gjøre alle offentlige data fritt tilgjengelig i strukturert format, så lenge det ikke går utover personvern eller rikets sikkerhet.
- Stille krav til åpenhet om hvordan algoritmer som tar beslutninger som angår den enkelte fungerer, for både offentlige og private virksomheter. Algoritmer må kunne etterprøves for å sikre rettferdig og lovmessig bruk.
- Satse på samordnet utvikling og implementering av felles digitale systemer i flere offentlige tjenester når det er forenlig med personvern hensyn.

FREMSKRITTSPARTIET

Under «Arkiv, bibliotek og museer»:

- I et kunnskapssamfunn er tilgang på informasjon viktig. Arkiver, biblioteker og museer er gode kilder til kunnskap, men det er en forutsetning at har evne til å omstille seg for å opprettholde en sterk stilling.

Under «Digitalisering»:

- Det bør benyttes ett felles innloggingssystem for alle offentlige tjenester.

PASIENTFOKUS

Ingen treff.

RØDT

Under «Skeiv politikk»:

Rødt vil:

- Sikre bevilgninger til Skeivt Arkiv i Bergen over statsbudsjettet.

Under «Kultur og medier»:

Rødt vil:

- Styrke arkiver og museer som bevarer lokalhistorie, kvinne- og arbeiderkultur og industri- og urfolks-historie, så vel som nasjonale og nye minoriteters kulturhistorie.
- Utjevne kjønns skiller og sørge for sterkere representasjon av kvinner og minoriteter i samlinger på museum, arkiver og i det offentlige rom.
- Sikre bevilgninger til utvikling av digitale tjenester og midler til digitalisering av arkiver, kataloger og materiale i hele biblioteksektoren.
- Øke tilskuddene til digitalisering, modellering og tilgjengeliggjøring av kulturminner. ■

"Denne loven er helt sentral for demokratiet vårt."

En hilsen til fagfeltet!

Fra kultur- og likestillingsminister Lubna Jaffery

Dokumentasjon er utrolig viktig. Det gir oss innsikt i våre tidligere triumfer og nederlag, veileder oss i beslutningene vi tar i dag, og forteller dem som kommer etter oss, hva som var våre ambisjoner for fremtiden. Dokumentasjon former oss som samfunn.

Som politiker er jeg kanskje over gjennomsnittet opptatt av at avgjørelser og hendelser blir dokumentert på en måte som gjør at fremtidige generasjoner kan få et innblikk i en bestemt sak og hvorfor avgjørelser ble slik de ble. Nå som jeg er statsråd, ser jeg forvaltningen innenfra, men før det så jeg forvaltningen utenfra, senest i kontroll- og konstitusjons-komiteen. De aller fleste har et sånt utenforperspektiv og er avhengige av tillit til politikere og til det systemet som forvaltningen representerer. Denne tilliten er grunnleggende for demokratiet, og den bygges opp av god dokumentasjon. Derfor er dere og det arbeidet dere gjør, helt avgjørende for å bevare og utvikle demokratiet vårt.

Fremover må vi se på flere utfordringer innenfor arkiv- og dokumentasjonsforvaltning. Dere arbeider i et landskap fylt med rask teknologiutvikling som skaper utfordringer, men kanskje mest av alt muligheter! Jeg har stor tro på at teknologi, om det så er kunstig intelligens eller noe vi ennå ikke har sett, har potensialet i seg til å revolusjonere hvordan relevant dokumentasjon både kan identifiseres og bli tatt vare på. Teknologien kan hjelpe oss til å hente ut og frembringe ny kunnskap som har ligget gjemt i arkivene. Dette er tross alt det fremste formålet med det å ta vare på arkiv – at de skal bli brukt, ikke bare lagret. Samtidig som vi holder et kritisk blikk på teknologiens utfordringer, må vi også omfavne mulighetene teknologien gir oss.

Ja, det er mye som skal på plass før potensialet i teknologien kan bli virkeliggjort. Jeg vet at dere på arkivfeltet allerede er gode på dette. Dere vet hvilken verdi som ligger i gode beskrivelser og metadata. Deling av informasjon for å utvikle og bruke teknologi kan gjøre teknologien bedre. Da kan den bli til et verktøy som letter jobben med å gjøre arkivene og alt det spennende som er i dem, til allemannseie.

Og så skal jeg gjøre mitt beste for å gi arkivfeltet hjelp på veien. Først og fremst gjennom den nye arkivloven som er i sluttfasen i Kultur- og likestillingsdepartementet. Denne loven er helt sentral for demokratiet vårt.

Løsningene på fremtidens utfordringer vil komme gjennom samarbeid og kollektiv visdom. Jeg oppfordrer dere til å fortsette å utveksle innsikt og bygge nyttige partnerskap, og sammen drive fagfeltet fremover. Det er viktig for en fremtid der informasjons- og dokumentasjonsforvaltning og arkiv kan fortsette å tjene til det beste for demokratiet, for rettsstaten og for en åpen og opplyst samtale. ■

ARKIVENES BETYDNING

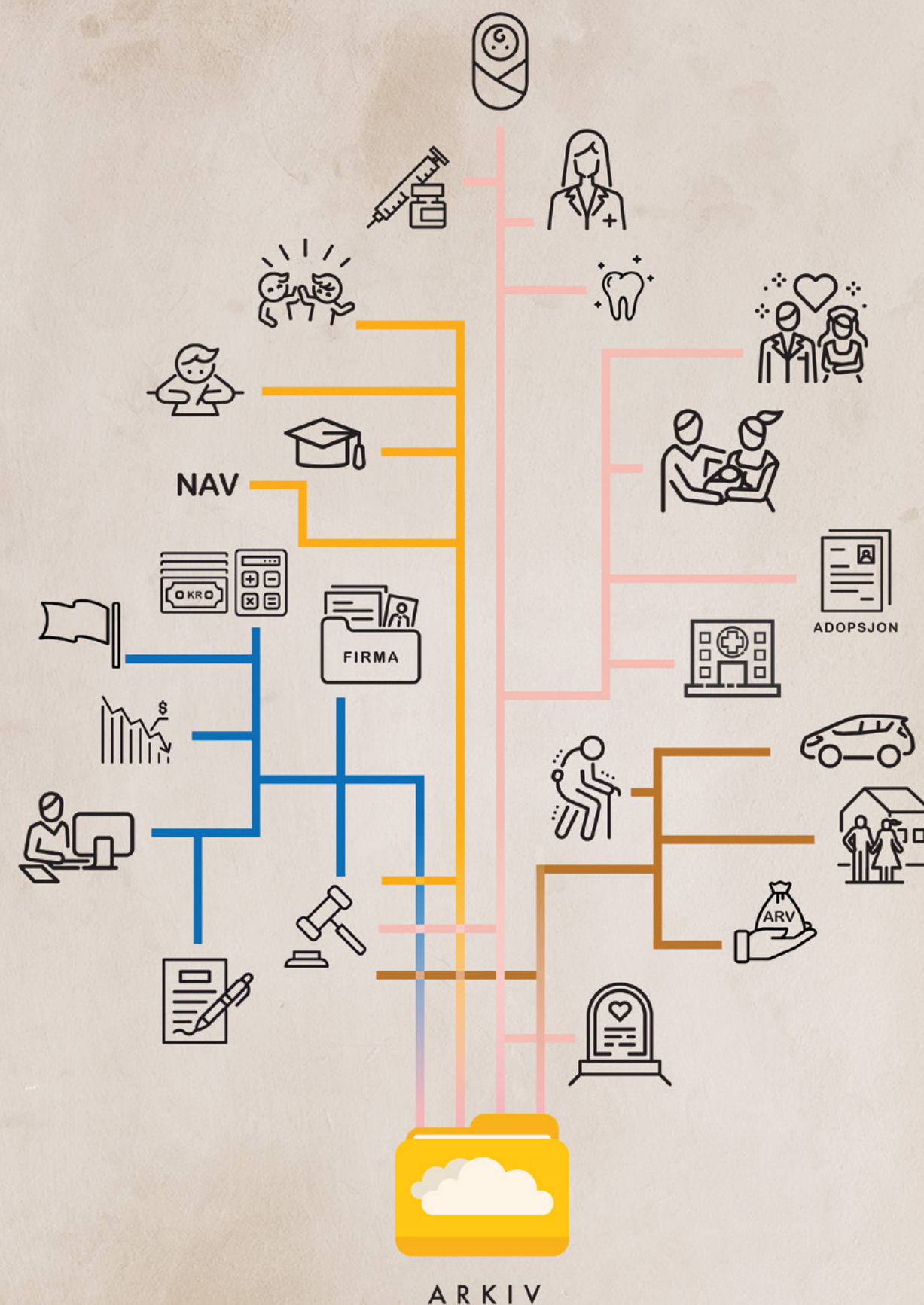
FOR DEG OG MEG OG SAMFUNNET

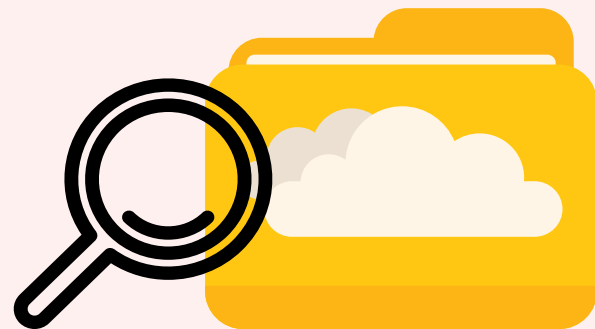
TEKSTER: JEANETTE HØIE

I arkivene hviler sporene etter våre levde liv. Fra fødselsattesten registreres til dødsattesten signeres, har vi flere titalls kontaktpunkter med det offentlige. Når alt fungerer, er det lett å glemme hvor kaotisk et arkivløst samfunn ville vært.

For å belyse arkivenes betydning for en fungerende rettsstat og demokratiet har Aksess snakket med to som daglig utøver innsynsretten. Vi har snakket med en adoptert som savner dokumenter. I tillegg har vi snakket et arkiv som legger stor vekt på formidling, brukervennlighet og synliggjøring.

FRA VUGGE TIL GRAV:
Det skapes arkiv om oss fra vi blir født til vi dør.
Illustrasjon: Jeanette Karlsen/Freepik.com

RETTFERDSDETEKTIVEN

En tapt barnevernsmappe stoppet en erstatningssak i 2001. I april i år, etter en ekstra gjennomgang, dukket mappen opp i det interkommunale arkivsystemet.

TEKST: JEANETTE HØIE

Uten arkiver finnes det ingen sak. Så enkelt og brutalt kan vi oppsummere arkivenes rolle for den som har opplevd maktmisbruk og unnlatelsessynder fra det offentlige.

– For saker om rettferdsvederlag eller oppreisning er rettighetsdokumentasjon avgjørende. Har man ikke dokumentasjon, vil man, med 99 prosent sikkerhet, ikke få oppreisning når man søker om det. Og da rammer vi noen av de mest utsatte i Norge. Har vi ikke gode arkivløsninger, orden i sysakene, tilgjengelighet og åpenhet – svikter vi våre utsatte enda en gang, sier Tor Bernhard Slaathaug, generalsekretær i Stiftelsen Rettferd.

En av stiftelsens primæroppgaver er å hjelpe folk med å innhente dokumenter og skrive søknader om rettferdsvederlag eller oppreisning fra stat og kommune. Stiftelsen Rettferd har rundt 200 vederlagssaker i året, i tillegg får de mellom 400 og 500 henvendelser om Nav hvert år. Fra stiftelsens oppstart i 1993 og til og med mars 2024 er det innvilget søknader med over 450 millioner kroner.

Rettferdsvederlag er ment som et «plaster på såret» og en erkennelse av at innbyggeren har blitt utsatt for en urett. Typiske saker hos Stiftelsen Rettferd er manglende/mangelfull skolegang, barnevernsaker, voldsoffererstatning, feilplasseringer i skolehjem, barnehjem og fosterhjem, mobbing, omsorgssvikt, overgrep og manglende inn gripen.

– Vi er på mange måter Norges dårlige samvittighet, sier Slaathaug.

MÅ VÆRE DETEKTIV

Rettferdsvederlag utmåles på skjønn, og det er ingen som har krav på erstatningen. Gjennom et spørreskjema kartlegger stiftelsen hvor brukeren har bodd, hvilken fastlege hen hadde, navn på institusjoner, hvilke skoler man har gått på, og så videre. Deretter starter arbeidet med å innhente dokumentasjon fra offentlige registre og arkiver.

– Det er jo vår jobb å belyse det brukeren hevder i sin sak. I enkelte tilfeller er det ekstra utfordrende, fordi brukeren ikke har all informasjonen. Det kan være perioden med store rusproblemer, eller det kan være traumatiske hendelser man rett og slett har fortrenget. Da blir det vår oppgave å tenke kreativt og å ta på seg en slags detektivjobb for å finne de viktige dokumentene, forklarer Slaathaug.

Henvendelser angående rettighetsdokumentasjon utgjør i dag hovedparten av forespørslene til de kommunale arkivinstitusjonene og en stor andel av forespørslene til Arkivverket. I NOU 2019:9, «Fra kalveskinn til datasjø», settes økningen i sammenheng med fremveksten av rettighetssamfunnet. Det har økt befolkningens bevissthet om både egne rettigheter og arkivenes funksjon for å dokumentere brudd på rettighetene.

Uten arkiver finnes det ingen sak.

DEN TAPTE MAPPEN

I april fikk Tor Bernhard Slaathaug en uventet beskjed. For over 20 år siden, i 2001, kunne ikke stiftelsen dokumentere en rettferdsvederlagssak godt nok fordi en avgjørende barnevernsmappe var tapt.

– Etter en ny gjennomgang i kommunen fant de mappen i det interkommunale arkivsystemet. Saken er jo avsluttet, og det å gjenåpne en rettferdsvederlagssak er veldig utfordrende. Slike avgjørelser kan i utgangspunktet ikke ankes, forklarer Slaathaug.

Det finnes likevel åpning for gjenopptakelse dersom det foreligger vesentlig ny informasjon, og saken får nå en ny runde. – Her ser vi et eksempel på at viktig dokumentasjon til og med kan føre til at vi kan få endret et vedtak i en rettferdsvederlagsak, sier Slaathaug.

At mapper blir borte, ble bekreftet i en stortingsdebatt i 2018. Der fortalte stortingsrepresentant og medlem av Stortingets rettferdsvederlagsordning Lise Christoffersen (Ap) at «...i veldig mange av de søknadene vi avslår skyldes det ikke at vi ikke tror på det som fremføres om svikt i mange offentlige instanser, men fordi historiene ikke lar seg dokumentere. Det mangler for eksempel elevmapper og barnevernsmapper, noe er makulert og tapt i brann, ja kanskje aldri eksistert. Mange instanser har ifølge søker vært inne i bildet, men det finnes ikke saksmapper noe sted» (NOU 2019:9).

PURRING EN STOR IRRITASJONSAKTOR

Stiftelsen Rettferd mener at det gjennomgående ytes god service, og at profesjonaliteten er høy innen arkivtjeneste i Norge. Men ett punkt utløser stadig frustrasjon: Svartid.

– Den evinnelige irritasjonen for oss er purring på arkiv. Slaathaug ser en sammenheng mellom kommunens ressurser og svartiden. – Større arkivenheter har gjerne en bedre responstid.

Ressurser har også betydning når det gjelder tilgjengelighet og synlighet. – At størrelsen på kommunen, fylket eller regionen har betydning for kommunikasjonsarbeidet og arbeidet med å synliggjøre arkivtjenesten, er åpenbar, sier Slaathaug.

IKKE SEXY, BARE VELDIG VIKTIG

Synlighet er ikke noe som kommer rekende på ei fjøl.

– Størstedelen av den norske befolkningen har ikke noe forhold til arkiv. Det er både på godt og vondt, for det betyr at arkivene funker. De offentlige tjenestene man hører minst om, er de som fungerer best. Ser man bort fra kuriosa, kommer ikke arkiv i nyhetene med mindre folk klager på dem, er Slaathaugs inntrykk, og han avslutter: – Arkivsektoren, på linje med alle andre offentlige tjenester, har en utfordring med å synliggjøre den samfunnsnytt de faktisk har. Folk flest ser ikke arkiver som spesielt sexy. Arkiver er bare drivende viktige. ■

FAKTA STIFTELSEN RETTFERD

Målsetting:

Å hjelpe utsatte enkeltpersoner i samfunnet vårt, og som har vært utsatt for:
- Feilplassering i skolehjem, barnehjem og fosterhjem, manglende inn gripen, seksuelle overgrep, mangelfull skolegang og mobbing.

HJELPER FOLK: Tor Bernhard Slaathaug er generalsekretær i Stiftelsen Rettferd.

FOTO: DOKKA

FLERE SPØRSMÅL ENN TIDLIGERE

Glenn Agung Hole ble adoptert fra Indonesia til Norge i 1977. Etter å ha bedt om innsyn i adopsjonspapirene sine sitter han igjen med flere spørsmål enn tidligere.

TEKST: JEANETTE HØIE

NRK-dokumentaren «Gitt bort» med Christian Strand og VGs dokumentar-serie «De ulovlige adopsjonene» har satt søkelys på de mørke sidene ved utenlandsadopsjoner. Undersøkelser i flere land, blant dem Sveits og Nederland, har avdekket korrupsjon og overgrep i forbindelse med adopsjoner.

Det var da han så dokumentaren med Christian Strand, også han adoptert fra Indonesia, at det gikk en støkk i Glenn Agung Hole. – I serien ser vi at han får et brev fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) om at det ikke er noen mappe på ham. Det fikk meg til å søke innsyn i min sak.

Tilbake i 1977 var det Sosialdepartementet, eventuelt Justisdepartementet, som godkjente adopsjoner. Den siste instansen for godkjenning, som hadde ansvaret for arkiveringen av dokumentene, var Fylkesmannen.

Adopsjonsforum, som bisto adopsjonene fra Indonesia, er en privat forening og har ikke avleveringsplikt. De har et bevisst forhold til at de ikke skal føre arkiv over adopsjonene de bistår.

– For vår del har det hele tiden vært en tydelighet i forhold til at vi ikke skal sitte igjen med papirer, for det er barnet og familiene som eier disse papirene – ikke vi, sier daglig leder i Adopsjonsforum Sidsel Aas.

Bufdir viste Hole videre til Statsforvalteren (tidligere Fylkesmannen) i Møre og Romsdal. Her var de offisielle dokumentene som godkjenner adoptivforeldrene, og senere adopsjonen registrert. Foreldrene fikk de offisielle indonesiske dokumentene da de hentet Glenn på barnehjemmet i Indonesia, også disse har Hole. Men det Hole etterspør, er dokumenter som viser hvordan

adopsjonen egentlig har foregått.

– Etter avsløringene som har vært i media, er det et åpent spørsmål om de offisielle papirene fra Indonesia kan være fabrikkert. Statsforvalteren har ingen dokumenter mellom Adopsjonsforum og mine foreldre, mellom Adopsjonsforum og barnehjemmet eller mellom norske myndigheter. Jeg ønsker tilgang til all korrespondanse og offisielle dokumenter mellom Adopsjonsforum, norske myndigheter og de indonesiske myndighetene som angår min adopsjon.

Den sparsomme informasjonen han har fått fra Statsforvalteren, har skapt en rekke spørsmål hos Hole. – Hvordan ble adopsjonene godkjent? Hvilke steg tok man fram til godkjenning? Ble dokumentene fra Indonesia validert?

Når dokumentasjonen uteblir, skaper det en uro og en usikkerhet.

– Jeg sitter jo igjen med flere spørsmål nå enn da jeg søkte innsyn. Det melder seg en uro om noen har hatt noe å skjule. Slik tanker hadde jeg ikke tidligere. Skal vi som samfunn kunne ettergå noe, må vi ha dokumentasjon på den dialogen som har funnet sted.

At dokumentene ikke er hos Statsforvalteren trenger ikke å bety at de ikke finnes. Spørsmålet er eventuelt hvor. I fjor satte den norske regjeringen ned et utvalg som skal granske utenlandsadopsjoner på et systemnivå. Utvalget skal utrede om norske styresmakter har hatt god nok kontroll med utenlandsadopsjoner, og avdekke om det har forekommet ulovlige eller uetiske forhold ved utenlandsadopsjoner til Norge. Utvalget skal levere sin sluttrapport i 2025. ■

Skal vi som samfunn kunne ettergå noe, må vi ha dokumentasjon på den dialogen som har funnet sted.

Innsyn i utenlandske adopsjonsdokumenter – Saken overføres Statsforvalteren for videre behandling

Vi viser til henvendelsen din mottatt her den 27. november 2023. Vi beklager at det på grunn av stor saksmengde har tatt tid å behandle saken din.

Vi har undersøkt i arkivene vi har fått overført fra adopsjonsorganisasjonene, og kopi av adopsjonsdokumentene dine er dessverre ikke arkivert der. Det er mulig at adoptivforeldrene dine fikk hjelp av Adopsjonsforum, som på den tiden bisto i adopsjoner fra Indonesia. Vi har tidligere fått opplyst fra Adopsjonsforum at i denne perioden fikk adoptivforeldrene alle dokumentene uten at det ble tatt kopi for arkivering.

Det framgår av det sentrale adopsjonsregisteret at daværende Fylkesmannen i Møre og Romsdal den [redacted] ga adopsjonsbevilling i saken din. Adoptivforeldrene dine måtte den gangen sende dokumentene til Fylkesmannen for at adopsjonen kunne gjennomføres. Vi har i dag oversendt brevet ditt til Statsforvalteren i Møre og Romsdal, da det er mulig at de har kopi av adopsjonsdokumentene dine. Du vil motta svar direkte fra Statsforvalteren.

SØKER SVAR: Glenn Agung Hole (bildet) sitter foreløpig igjen med flere spørsmål nå enn før han søkte innsyn. Han ønsker at også den dialogen som har funnet sted blir dokumentert.

INNSYNSJEGEREN

– I Norge har vi et hemmelig arkiv, det vet vi finnes. Men rundt i kommunene virker det å være et usynlig arkiv, et vi ikke vet finnes. Og det blir bare større og større.

TEKST: JEANETTE HØIE

Fredrik Nordahl er journalist i avisen Varden og lidenskapelig opptatt av innsyn som journalistisk metode. De siste 13 årene har han hatt et særskilt ansvar for lokalpolitikk spesielt i Skien kommune. Erfaringene han har samlet, deler han som en ettertraktet foredragsholder på konferanser som SKUP og Gull og Gråstein. Nordahl sitter også som medlem av Pressens offentlighetsutvalg.

TAR IKKE ET NEI FOR ET NEI

Kravet til journalføring og allmenhetens adgang til arkiver og dokumenter er nedtegnet i forvaltningsloven, offentleglova og arkivloven. Med innføringen av offentleglova i 1971 fikk allmennheten en lovfestet rett til innsyn i forvaltningens saksdokumenter. Slik fikk arkivene en stor betydning for transparens og demokratisk kontroll med forvaltningen.

– I min daglige journalistikk er offentleglova et evigvarende, fantastisk verktøy. Når jeg jobber med saker, er det viktig å finne dokumentasjon som enten bekrefter eller avkrefter tipset jeg jobber med, eller som kan hjelpe meg videre i prosessen.

Nordahl har lært seg å ikke ta et nei for et nei.

– Unntak fra offentleglova går ofte på skjønn og tolkninger. Det finnes alltid juridiske åpninger. Noen ganger møter jeg en stengt dør, men det er sjelden at et avslag er absolutt. Og skulle ikke den døra åpne seg, har jeg uansett lært noe i prosessen.

FESTEN INGEN HUSKET

For en del år tilbake ble det nevnt i et formannskapsmøte at Skien kommune hadde gitt 400 000 kroner i tilskudd i forbindelse med at Odd ballklubb skulle feire 125 år. Det pussige var at verken ordfører eller øvrige politikere, posisjon som opposisjon, kunne huske at de hadde gjort et vedtak om å bevilge pengene.

Saken vekket innsynsjegeren i Fredrik: – Det må finnes dokumentasjon rundt dette, tenkte jeg.

Etter hvert kom det frem at politisk ledelse og administrasjonsledelsen hadde såkalte samordningsmøter. Det heter at samordningsmøtene kun er en samtale om hva som skal skje i nærmeste fremtid, ingen vedtak blir gjort i møtene.

– Jeg ba om, og fikk utlevert, referater fra møtene. Selv om referatene i stor grad var sladdet, kom det frem at Odd-festen hadde vært et tema. Det var ikke mer håndfast enn at det hadde kommet en henvendelse fra Odd. Der stoppet sporene. Men jeg ante at det måtte finnes et annet referat, og fortsatte å spørre etter det. Til sist fikk jeg det. I dette referatet sto det eksplisitt at «assisterende

INNSYN SOM METODE: Fredrik Nordahl, journalist i avisen Varden, er lidenskapelig opptatt av innsyn som journalistisk metode. Han opplever at det er et økende problem for innsynsjegere at innføringene i journalsystemer blir stadig mer intetsigende.

FOTO: TOR HENRIK STENSLAND/VARDEN

rådmann ekspederer».

Dette referatet fantes ikke i noen journal. Det fantes bare på en PC og i en skuff.

– Saken viser at det alltid finnes noe. Du kan ikke bare godta at det ikke er noe å finne, du finner alltid noe – selv når ingen husker, sier Nordahl.

DE USYNLIGE ARKIVENE

Et annet eksempel viser hvordan digitaliseringen av vår hverdag, inkludert politikernes, er en utfordring for både dokumentforvalterne og innsynsjegere.

Under koronapandemien opplevde innbyggerne i nabokommunene Porsgrunn og Skien at det var store forskjeller i restriksjoner og tiltak. Det skapte frustrasjon og usikkerhet i tvillingkommunene som deler det samme arbeidsmarkedet, helsetjenester og videregående skoler – for å nevne noe.

– Jeg ville til bunns i hvordan to så like kommuner kunne ha så ulike koronatiltak, og ba om innsyn spesielt i alt av e-poster og SMS-er som ordførerne i Skien og

Porsgrunn hadde sendt til hverandre i løpet av 10 dager i mai 2020. Det var jo en interessant øvelse i seg selv, for de to forsendelsene var ikke like.

Kommunikasjonen på e-post og SMS mellom de to ordførerne var ikke journalført. – Ved å be om innsyn kunne vi dokumentere samtalene ordførerne hadde hatt, hvilke argumenter de hadde hatt for eller imot tiltak. Men her er det en åpenbar risiko: Det er fort gjort å slette meldinger på telefonen, og da er denne informasjonen tapt, sier Nordahl.

Han opplever at kommunene stort sett har et apparat for å håndtere e-postene som kommer inn. Men SMS-er er mer flyktige.

– Jussen er likevel klar: Omhandler SMS-en en sak, skal den journalføres. Det kan være fort gjort å glippe når man mottar og sender SMS-er på farta.

Et tredje eksempel er prosessen rundt de voluminøse planene for Googles datasenter i Skien. Prosessen har pågått i flere år, og i utgangspunktet skulle en tro at det

Transparens er en av grunnsteinene for et velfungerende demokrati tuftet på tillit.

fantas brede spor i journalene.

– Etter å ha gått bredt ut med en innsynsbeğjæring fikk jeg omsider dokumentene nå i vår. Et veldig stort omfang er ikke synlig i journalene. I Norge har vi et hemmelig arkiv, det vet vi finnes. Men rundt i kommunene virker det å være et usynlig arkiv, et vi ikke vet finnes. Og det blir bare større og større. Kaster vi et overfladisk blikk på postlister rundt om, kunne vi få inntrykk av at så å si all korrespondanse ut og inn til en kommune handler om jobbsøknader og byggesakspapirer.

JOURNALFØRERNES KAMUFLASJETEKNIKKER

Et økende problem for Nordahl og andre innsynsjege- re er at innføringene i journalsystemer blir stadig mer intetsigende.

– Å finne dokumenter i postlistene som kan gi grunn- lag for kritisk og undersøkende journalistikk, er ikke like åpenbart lenger. De som fører de kommunale eller fylkeskommunale journalene, er blitt stadig flinkere til å nøytralisere titlene. Jeg har selv erfart at egne fore- spørslar, som kan ha titler som «oversikt over alle klage- saker og avvik i helsesektoren i Skien kommune», blir endret til «innsynsforespørsel».

I 2021 kom Riksrevisjonen med sterkt kritikk til departe- menter for mangelfull arkivering og feil journalføring. I rapporten ble det påpekt: «Intetsigende og like titler er fortsatt utbredt. Det gjør det vanskelig for offentligheten

å finne dokumenter og forstå hva de inneholder.» Og videre: «Manglende arkivering og mangelfull journal- føring av dokumenter i viktige enkeltsaker svekker mulighetene for offentlig debatt og demokratisk innsyn og kontroll.»

I etterkant av Riksrevisjonens rapport utarbeidet Arkivverket en egen veileder for arkivføring og journal- føring i departementene og statlige virksomheter. Her heter det blant annet: «Korrekt og løpende journalføring sikrer kvaliteten på arkivet, og gjør det enklere å finne dokumenter.»

VIKTIG Å SKAPE BEVISSTHET

Sentralt i et demokrati er at beslutningsprosesser skal kunne begrunnes, dokumenteres, spores og etterprøves. Transparens er en av grunnsteinene for et velfungerende demokrati tuftet på tillit. Dette er en dimensjon Nordahl har med seg når han reiser rundt på konferanser og del- er sine erfaringer.

– Både for journalister og for innbyggere generelt er det viktig å skape bevissthet rundt at alt, per definisjon, er åpnet i det offentlige. Skal dokumenter unntas offent- lighet, må det begrunnes i en hjemmel, sier Nordahl.

Til den som skal håndtere en innsynsforespørsel eller opplever å bli kikket i kortene, minner Nordahl om følgende:

– Selv om det føles ubehagelig der og da – så er det demokratiet man verner. ■

FAKTA EN NY SAMFUNNSROLLE

Med framveksten av velferdsstaten og rettighetssamfunnet fra slutten av 1800-tallet, først med kollektive rettigheter og deretter med individuelle rettigheter, fikk arkivene en ny samfunnsrolle. Flere lovverk ga befolkningen konkrete rettigheter knyttet til eksempel- vis opplæring, helse og pensjon, og arkivene dokumenterte i økende grad innbyggernes rettigheter. Forvaltningsloven ga fra 1970 parter i forvaltningssaker krav på innsyn i egen sak for å kunne ivareta egne interesser overfor forvaltningen. Arkivene skulle etter dette ivareta ikke bare forvaltningens behov for dokumentasjon, men også innbyggernes og næringslivets behov for dokumentasjon av kontakten med det offentlige.

Kilde: NOU 2019:9, «Fra kalveskinn til datasjøl», kapittel 4.1.1

FAKTA

RIKSREVISJONENS RAPPORT FRA 2021

Revisjonen i 2021 var en oppfølging av en gjennomgang i 2015, som viste alvorlige avvik. Revisjonen tar for seg i detalj fire enkeltsaker: Bergen Engines-saken, forvaltningens hånd- tering av pandemien, forsvarrets anskaffelse av NH90-helikoptre og Det internasjonale penge- fondet (IMF). I saken om IMF fant Riksrevis- jonen at Finansdepartementet hadde journalført 1000 dokumenter med nær identisk tittel. Ved oppfølgingen i 2021 hadde halvparten av 600 dokumenter med «IMF» i dokumenttittelen lite informative titler. Når det gjelder saken om det planlagte salget av forsvarsleverandøren Bergen Engines til russiske aktører, påpekte Riksrevis- jonen at sentrale dokumenter ikke ble arkivert og journalført, eller at de ble journalført sent eller etter at saken var avgjort mange dokumenter har intetsigende titler eller er gjemt på saker som ikke vises i postjournalen.

FAKTA

OFFENTLEGLOVA

Offentleglova er en norsk lov som regulerer innsyn i dokumenter i offentlige virksomheter.

Formålet med loven er å legge til rette for at offentlig virksomhet er åpen og gjennom- siktig for slik å styrke informasjons- og ytrings- friheten, den demokratiske deltakelsen, retts- sikkerheten for den enkelte, tilliten til det offent- lige og kontrollen fra allmennheten. Loven skal også legge til rette for viderebruk av offentlig informasjon.

Loven bygger på offentlighetsprinsippet, det vil si det systemet at saksdokumenter som beror hos en offentlig myndighet, som hovedregel skal være fritt tilgjengelig for enhver som ønsker å gjøre seg kjent med dem.

KILDER I SAKEN:

www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-9/id2639106/
www.riksrevisjonen.no/rapporter-mappe/no-2021-2022/oppfolging-av-undersokelse-om-arkivering-og-apenhet-i-statlig-forvaltning/
www.arkivverket.no/veiledere-for-offentlig-sektor/veileder-for-arkivering-og-journalforing
www.lovdatab.no/dokument/NL/lov/2006-05-19-16, Kort om loven

*Vi jobber for å løfte
bevisstheten hos innbyggerne.*

DET ENKLE ER OFTE DET BESTE

Arkiv i Nordland har over flere år jobbet knallhardt med synliggjøring og formidling. I dag har de en innarbeidet kultur hvor alle tenker formidling som en del av sin jobb. Aksess har snakket med fagleder Ida Merethe Jensen.

TEKST: JEANETTE HØIE

I 2017 ansatte Arkiv i Nordland (AIN) sin første formidler. Valget falt på Ida Merethe Jensen, som nå er fagleder for arkivdanning og formidling. Siden den gang er det blitt jobbet målrettet med formidling.

– I Arkiv i Nordland er vi ganske heldige. I tillegg til offentlige arkiv forvalter vi private arkiv, et arbeid som er sponset av fylkeskommunen. Men vi er også flinke til å søke midler til formidling av de private arkivene og til konkrete prosjekter. Vi har fått støtte fra blant andre kulturdirektoratet, Arkivverket, Fritt Ord og Sparebank 1, forteller Jensen.

De har stått på stands på musikkfestival, initiert prosjektet «Skeiv i Nordland», blitt invitert til å holde utstilling i Venezia, holdt åpne seminarer i anledning lanseringen av filmen «Sulis 1907», lagd en reklame-snutt om arkivet som gikk over lerretet i forkant av kino-visningene – og mye mer.

Arkiv i Nordland har i dag facebookside med 8300 (!) følgere, aktiv instagramkonto, en konto på Flickr og en ny, superenkel og brukervennlig nettside.

VÆRE TILGJENGELIGE

Den nye nettsiden ble lansert like før jul. Når publikum åpner landingssiden, møtes de av tre bokser: «Bruk og utforsk», «Be om opplysninger», «Skap og lever arkiv». Kongstanken fra start var at det skulle være færrest mulig inngangsporter.

– Nettsiden vår måtte bli enklere å finne ut av. Vi må ta inn over oss at folk har lite kunnskap om arkiv, det å forstå forskjellen på hvilke typer arkiv som finnes, er utfordrende nok i seg selv, sier Jensen.

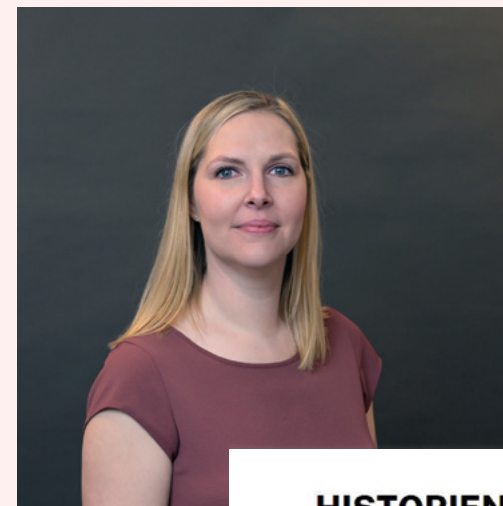
Ikke-profesjonelle brukere, eller folk flest, oppsøker gjerne arkiver fordi de vil ha innsyn i saker som angår dem, de ser etter stoff i private arkiver, eller de vil avlevere et arkiv. Utgangspunktet for nettsiden er standardsidene fra ACOS, som så er tilpasset. Sakene som legges ut, skal være skrevet i klarspråk, alle artiklene kjøres gjennom liks (lesbarhetsindeks), og universell utforming er et krav.

VÆRE DER FOLK ER

Arkivet har en egen publiseringsplan for Facebook og Instagram som sier hva som skal legges ut, og når. De jobber målrettet med å lage «behind the scenes»-poster for å vise frem både offentlige og private arkiv. Geografi er også et kriterium.

– Nordland fylke har stor geografisk spredning. Fordelen med Facebook er at vi treffer veldig mange vi ellers ikke ville ha truffet. Vi når ut til folk der de er, uansett hvor de bor, sier Jensen.

I et prosjekt dedikerte de en uke til hver av kommunene i Nordland. – Vi fikk 3000 nye følgere bare på det prosjektet.

ET ENKELT RÅD: Det kan være vanskelig for oss som er i et fagmiljø, å gjøre det enkelt, men jeg tror det er nøkkelen, sier Ida Merethe Jensens som et råd til andre arkivarer. Altså: Gjør det enkelt!

FOTO: ARKIV I NORDLAND

ENKLEST MULIG:
Faksimile fra forsiden til nettsiden arkivinordland.no

HISTORIEN DIN HAR EN FRAMTID HOS OSS

BRUK OG UTFORSK

BE OM OPPLYSNINGER

SKAP OG LEVER ARKIV

VÆRE FOR ALLE

I forbindelse med Skeivt kulturår i 2022, initierte arkivet prosjektet «Skeiv i Nordland, som du kan lese om i Aksess nr. 1 2022 og på nettsiden.

I dag er arkivet i gang med et større prosjekt, «Vi hører til her», hvor de samler inn ikke-vestlige innvandreres muntlige historie. Så langt har arkivet foretatt 20 intervjuer, hvor folk forteller litt om hvorfor de reiste, hvorfor de kom til Nordland, hvordan de ble tatt imot, og hvilke tanker og betraktninger de har om livet generelt. Intervjuene skal vises frem på en egen nettside.

– Det arkivmaterialet vi har om innvandrere, er typisk klientmateriale. Men mennesker er jo mye mer enn klienter. Det er fint å få dokumentert det og få det inn i arkivene våre, sier Jensen.

Både dette prosjektet og «Skeiv i Nordland»-prosjektet er en konsekvens av arbeidet med bevaringsplanen for private arkiv.

– Bevaringsplanen gir en oversikt over hvilke arkiv vi har i fylket, ikke bare hos oss – men totalt sett. Da ser vi hva vi mangler for å få en helhetlig samfunnsdokumentasjon. Det ble ganske åpenbart at minoriteter ikke var spesielt godt representert i arkivene.

Prosjektene er blitt tatt svært godt imot.

– Vi har fått sinnssykt mange tilbakemeldinger fra publikum. Folk tar kontakt og forteller oss hvor viktig det er for dem. At dette burde blitt gjort mye før, at det har vært et savn. De synes det er så fint at vi tar et ansvar for å fortelle deres historie, for det er jo ikke opplagt at en arkivinstitusjon gjør det. Det viser at om vi går utenfor den tradisjonelle arkivboksen, så skaper man store ringvirkninger.

NYTTE OG INTERESSE

At vektleggingen av formidlingsaktiviteter har hatt effekt, er det ikke tvil om. Det viser blant annet antallet som ber om innsyn.

– Vi sitter jo ikke med arkivene fordi vi synes det er så artig å passe på papirer. Arkivene skal være nyttige. Vi jobber for å løfte bevisstheten hos innbyggerne. Når vi reiser rundt i forbindelse med et prosjekt, er vi opptatt av å fortelle om Arkiv i Nordland som helhet. Etter slike runder ser vi tydelig at antallet innsynsforespørsler går opp. Det er mange flere som vet om oss nå enn tidligere.

I dag tenker alle de 27 ansatte på formidling når de utfører sin jobb.

– Kan det materialet jeg sitter med, nå ha en spesiell interesse for befolkningen, er et spørsmål alle har i bakhodet når de utfører sine arbeidsoppgaver, forteller Jensen.

Jensen har gått over i en lederstilling i arkivet, og i vår har de lyst ut stillingen som formidler.

– Hva ser dere etter når dere skal ansette en formidler?
– Vi ser etter noen som kan kommunisere med media. Vi ser etter noen som vil jobbe aktivt med innhold til sosiale medier. Men aller viktigst er det at den vi ansetter, har en drive. En teft for hva som er spennende for folk, evne til å se potensialet i materialet vi har, og en drivkraft til å få til noe større.

Til slutt, har du et råd til andre arkiver?

– Gjør det enkelt!

Det kan være vanskelig for oss som er i et fagmiljø, å gjøre det enkelt, men jeg tror det er nøkkelen. ■

I STUDIO: God stemning i podkaststudio før innspilling av episoden om hvorfor arkiv er viktig for kommunens daglige drift. På kortendene sitter programlederne, Gaute Christian Molaug (Aust-Agder museum og arkiv) og Ingrid Nyquist (Arkivsenter Sør). Erle Wright Severinsen, lokalpolitiker (H) og Vidar Homme, kommunedirektør i Valle kommune, var dagens gjester.

Arkivtjenesten

ARKIVSENTER SØR

AUST-AGDER MUSEUM
OG ARKIV IKS

«Arkivtjenesten» er en podkast om dokumentasjonsforvaltning og arkiv som setter søkelys på arkivets rolle og funksjon. Gjennom samtale med mennesker med ulike fagbakgrunn belyser vi arkivets kjernefunksjoner og utforsker dem fra ulike perspektiver.

Podkasten er laget av Aust-Agder museum og arkiv og Arkivsenter Sør i samarbeid med Universitet i Agder. Podkasten er produsert med utviklingsmidler fra Arkivverket.

Produsent er Konstantinos Kokogias.

Podkasten er gratis tilgjengelig på Spotify, Apple Podcasts, Spreaker og andre podkastplattformer.

Podkasten vil også bli tilgjengelig på Aksess sin nettside.

EN PODKAST SOM SETTER

ARKIV PÅ DAGSORDEN

Det finnes tusenvis av norske podkaster, men svært få tar for seg arkiv og dokumentasjonsforvaltning. Podkasten «Arkivtjenesten» ønsker å gjøre noe med dette.

TEKST OG FOTO: YNGVE SCHULSTAD KRISTENSEN, AUST-AGDER MUSEUM OG ARKIV

«Eg tenkjer på arkiv som ei form for nav eller hjarta i den kommunale forvaltninga.» Ordene tilhører, Vidar Homme, kommunedirektør i Valle kommune. En kommune med om lag 1200 innbyggere lokalisert i Setesdal, helt nord i Agder. Homme verdsetter arbeidet som arkivet i kommunen gjør.

Sammen med lokalpolitikeren Erle Wright Severinsen (H) fra Kristiansand, var han nylig gjest i den tredje episoden av podkasten «Arkivtjenesten» for å diskutere temaet: Hvorfor er arkiv viktig for kommunens daglige drift?

Ifølge Homme er godt arkivhold utrolig viktig for rettsikkerheten til kommunens innbyggere. Dersom det mangler dokumentasjon i en sak, kan det få alvorlige følger for den det gjelder. Homme påpeker også at arkivene er viktige for sikre åpenhet og innsyn i hva kommunen holder på med.

At arkiv er viktig, er også noe lokalpolitiker Erle Wright Severinsen erkjenner. Samtidig ser hun at mange politikere trenger mer kunnskap om hvorfor arkiv er viktig. Hun påpeker at politikk handler om prioriteringer. Når beslutninger skal tas om fordeling av midler mellom eldreomsorg, skole, fritidsklubber og arkiv, er det mange politikere som ved første øyekast ikke setter arkiv øverst. Ifølge Wright Severinsen trenger politikerne hjelp til å få frem viktigheten av arkiv.

Det er ikke ofte øverste leder for en kommune

og en folkevalgt diskuterer arkiv for åpen mikrofon, men det er selve grunntanken bak podkasten «Arkivtjenesten». Nemlig å få satt arkiv på dagsordenen og øke bevisstheten rundt temaet arkiv- og dokumentasjonsbehandling.

EN EGEN ARKIVPODKAST

Ideen om å etablere en arkivpodkast oppsto da de sørligste kommunearkivinstitusjonene i landet, Aust-Agder museum og arkiv IKS i Arendal og Arkivsenter Sør IKS i Kristiansand, så på muligheten for et samarbeidsprosjekt. Målet var å finne et prosjekt som ikke bare kunne vekke interesse for arkiv, men også være til nytte for institusjonenes eiere og ansatte. Podkast er et ypperlig medium for å nå ut til et større publikum med et viktig budskap.

Aust-Agder museum og arkiv hadde allerede erfaring med å produsere historiske podkaster basert på innhold fra egne arkivsamlinger. Siden 2020 har institusjonen utgitt flere manusbaserte podkastserier om historiske emner, blant annet om sørlandske seilskuter, sjøfolk og polarhelter. Disse podkastene hadde fått god respons fra publikum, så hvorfor ikke utvide konseptet til å omfatte en podkast dedikert til arkiv og dokumentasjonsforvaltning. En slik podkast manglet også i det norske podkastlandskapet.

Det var enighet om å innhente profesjonell ekspertise innen lydproduksjon. Universitetet i Agder

«Eg tenkjer på arkiv som ei form for nøy eller hjarta i den kommunale forvaltninga.»

(VIDAR HOMME, KOMMUNEDIREKTØR I VALLE KOMMUNE)

«Mange politikere trenger mer kunnskap om hvorfor arkiv er viktig.»

(ERLE WRIGHT SEVERINSEN, LOKALPOLITIKER)

ble derfor en samarbeidspartner, som tilbød sitt studio i Grimstad for opptak av podkasten, samt en dedikert produsent.

HVORFOR HAR VI ARKIV?

I «Arkivtjenesten» utforskes det grunnleggende spørsmålet: Hvorfor har vi arkiv? Spørsmålet fungerer som en gjennomgående tråd i alle episodene, og formålet med podkasten er å belyse kjernefunksjonene til arkiv og utforske dem fra ulike perspektiv.

«Arkivtjenesten» er lagt opp som en samtalepodkast ledet av to faste programledere, Gaute Christian Molaug og Ingrid Nyquist. Begge arbeider til daglig som rådgivere ved henholdsvis Aust-Agder museum og arkiv og Arkivsenter Sør. I hver episode inviteres gjester med fagkunnskap innen et bestemt tema for å diskutere arkiv og dokumentasjonsbehandling. Gjestene

er arkivledere, kommuneansatte, journalister, politikere, jurister, forskere, historikere eller ansatte ved arkivdepot.

LANSERING UNDER ARKIVMØTE

Podkasten ble lansert under en av fagseksjonene på Det 9. norske arkivmøte i Oslo i april. Tilhørerne fikk høre bakgrunnen for podkasten og fikk muligheten til å bli de første til å lytte til de to innledende episodene. Til sammen er det planlagt ti episoder. Disse vil bli lagt ut på de ulike podkastplattformene etter hvert som de er ferdige.

Forhåpentligvis vil podkasten «Arkivtjenesten» dekke et behov ved å belyse hele arkivsektoren. Gjennom å kombinere ekspertise og personlige erfaringer har den som mål å være en interessant og kunnskapsrik podkast som kan appellere til et bredt publikum. ■

Yngve Schulstad Kristensen er arkivar ved Aust-Agder museum og arkiv og redaktør for podkasten «Arkivtjenesten».

Museumstjenesten

Bevaring af kulturarven

Museumstjenesten har i mere end 40 år leveret materialer og udstyr til bevaring og konservering.

Vi tilbyder et bredt sortiment og den højeste kvalitet til den lavest mulige pris.

I vores webshop finder du alt fra art tape og papir til syrefri specialæsker. Som noget helt nyt tilbyder vi nu, at producere syrefri specialæsker med præcis de mål du har brug for.

FOTOGRAFI-FOTOGRAFI-FOTOGRAFI

Forfatterne bak Uka-revyen fandango hadde skrivesamling på Nov hotell i Oppdal i 1947.

HUNDRE ÅR MED STUDENTLIV UT TIL FOLKET

AV TROND OLA TILSETH

NTNUs historie er ikke minst historien til studentene. Nå jobber Universitetsbiblioteket i Trondheim på spreng for å sikre at hundretusener av bilder fra studentlivet blir tilgjengelig for allmenheten.

Og så er det noe med at historien til studenter som gruppe har en verdi i seg selv.

Universitetsbibliotekar Erlend Lund og kollegene hans er i full gang med å digitalisere 400 000 fotografier av studentliv i Trondheim. Disse skal kunne bli søkbare, slik at hvem som helst skal finne igjen foto fra fester, konserter, møter og diverse episoder av ungdommelig galskap.

– Det er tatt en del bilder på bakrom under fester der folk kanskje er i litt kompromitterende situasjoner, for eksempel nakne eller døddrukne på en sofa. Da tar vi hensyn til personvernet, men de fleste bildene i arkivet kan publiseres, sier prosjektansvarlig Lund.

Han legger til at denne typen foto samtidig gir et bilde av studentlivet slik det nok har fortonet seg for en del mennesker.

– Vi har diskutert dette med personvern en hel del. Der personene uansett ikke er identifiserbare, publiserer vi. En stor del av bildematerialet er av offentlige begivenheter, og så er det jo noe som er mer privat. Vi velger stort sett å publisere om bildene ikke er kompromitterende, spesielt når det dreier seg om veldig gamle bilder. Så er vi åpne for at noen kanskje vil ta kontakt fordi de har en annen mening, og da får vi eventuelt ta en ny vurdering.

GJENGENE VED NTNU

«Gjengene» er et eget begrep på Samfundet, der det forventes at gjengmedlemmene legger ned ti arbeidstimer i uka i sin gjeng, som kan dedikere seg til alt fra korsang til infrastruktur med mat og drikke, lys, lyd og

video, artistbooking til arrangementer.

De fleste bildene er tatt av den såkalte Fotogjengen, som ble opprettet i 1958 ved Studentersamfundet. I disse bildeeskattene finner vi konserter med verdensstjerner som Iggy Pop og Shane MacGowan, ukerevyer og politiske møter.

I tillegg sitter Universitetsbiblioteket på fotografiene til danske Frederik Hilfling-Rasmussen, som tok bilder av studentlivet fra han kom til Trondheim i 1910 til han døde i 1941. Dermed kan de dokumentere og tilgjengeliggjøre studentbilder over en hundreårsperiode.

TILFELDIG PROSJEKTSTART

– Hvordan kom digitaliseringsprosjektet i gang?

– Det var litt tilfeldig. For noen år siden var jeg på en befaring for å se på arkivmateriale i en kjeller på det gamle elektrobygget ved NTNU. Da så jeg at rommet også inneholdt et større fotoarkiv som var merket Fotogjengen ved Studentersamfundet Trondhjem, i hovedsak permer med negativer og i tillegg noen eldre fotoalbum og lysbilder, forteller Lund.

– Jeg visste at alt som sto i kjelleren, skulle ryddes ut, så jeg kontaktet Fotogjengen og spurte hva de skulle gjøre med eiendelene sine. Det hadde de ikke helt klart for seg på det tidspunktet. Da spilte jeg raskt inn at de kunne overdra samlingen til oss for langtidsbevaring her på Dora.

Tullete aktiviteter var en del av det å være student også på femtitallet. På bildet fra 1957 kan det se ut til at det var en spise-uten-hjelp-av-hendene-konkurransen på Studenthytta.

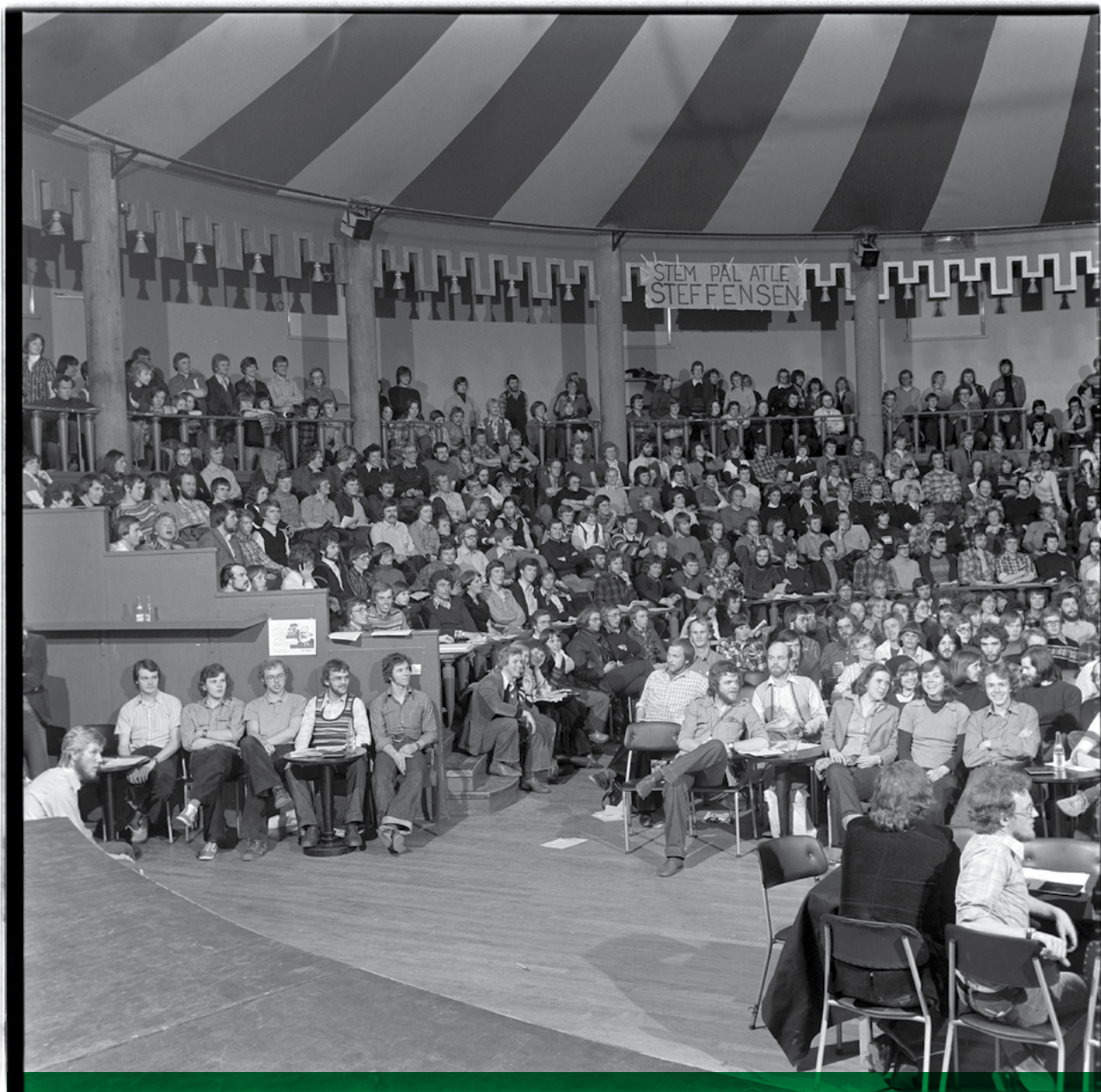

.....
Akefesten var et årlig arrangement på Studenthytta i Trondheim.
Her er det god stemning under 1957-utgaven av eventet.

.....
ØVERST: Forfatterne bak Uka-revyen fandango på samling i Oppdal kommune 1947.
NEDERST: Publikum digger deLillos på Studentersamfundet i 1994.

.....
I 1977 tapte miljøfronten «Grønt Gras»-kandidaten Pål Atle Steffensen
for de konservative under det årlige styrevalget på Samfundet.

*De har også begynte å ta inn arkivene til en del
linjeforeninger, idrettslaget NTNUI og deres forløpere, Studenthytta
og den internasjonale studentfestivalen ISFIT [...]*

BAK TYKKE VEGGER

Dora er en massiv og nesten grotesk betongkloss som fungerte som tyskernes ubåtbunker under krigen. De ekstremt tykke veggene og de enorme dimensjonene gir svært stabil temperatur og luftfuktighet. Dermed er den gamle bunkeren et perfekt hjem for Arkivsenteret, som i dag består av fire arkivinstitusjoner, et bibliotek og et museum. Tidligere var NTNUs spesialsamlinger kun på det ærverdige Gunnerusbiblioteket på Kalvskinnet i Trondheim, men etter hvert trengte de mer plass og har nå store deler av arkivene sine på Dora.

Her ble altså Fotogjengens materiale plassert i magasin til nærmere beslutning skulle tas. I fjor ble de to partene enige om en avtale om å overdra arkivet til NTNU Universitetsbiblioteket. Målet var å få digitalisert hele samlingen.

NTNUs rektor spyttet ifølge Universitetsavisa inn 400 000 kroner slik at prosjektet kunne sparkes i gang. Slik kunne de finansiere emballasje og noe nødvendig utstyr til prosjektet. Det ble også engasjert en person på fulltid til digitalisering. På den måten fikk de digitalisert 35 000 bilder på et drøyt halvår.

– Vi ble enige med Fotogjengen om å jobbe frem prosjektmidler i fellesskap. Det har vi tro på at vi vil få til. Dessuten har mange bedrifter her i Trondheim et bankende hjerte for Samfundet og Universitetet for øvrig, sier Lund.

EN KJEMPEJOBB

Det er et stort arbeid som krever mye tid. På Dora har Universitetsbiblioteket to kamerastasjoner der de avfotograferer negativene. Etter at de er konvertert til positiver, legges de i høy oppløsning inn som en jpeg-fil inn i systemet.

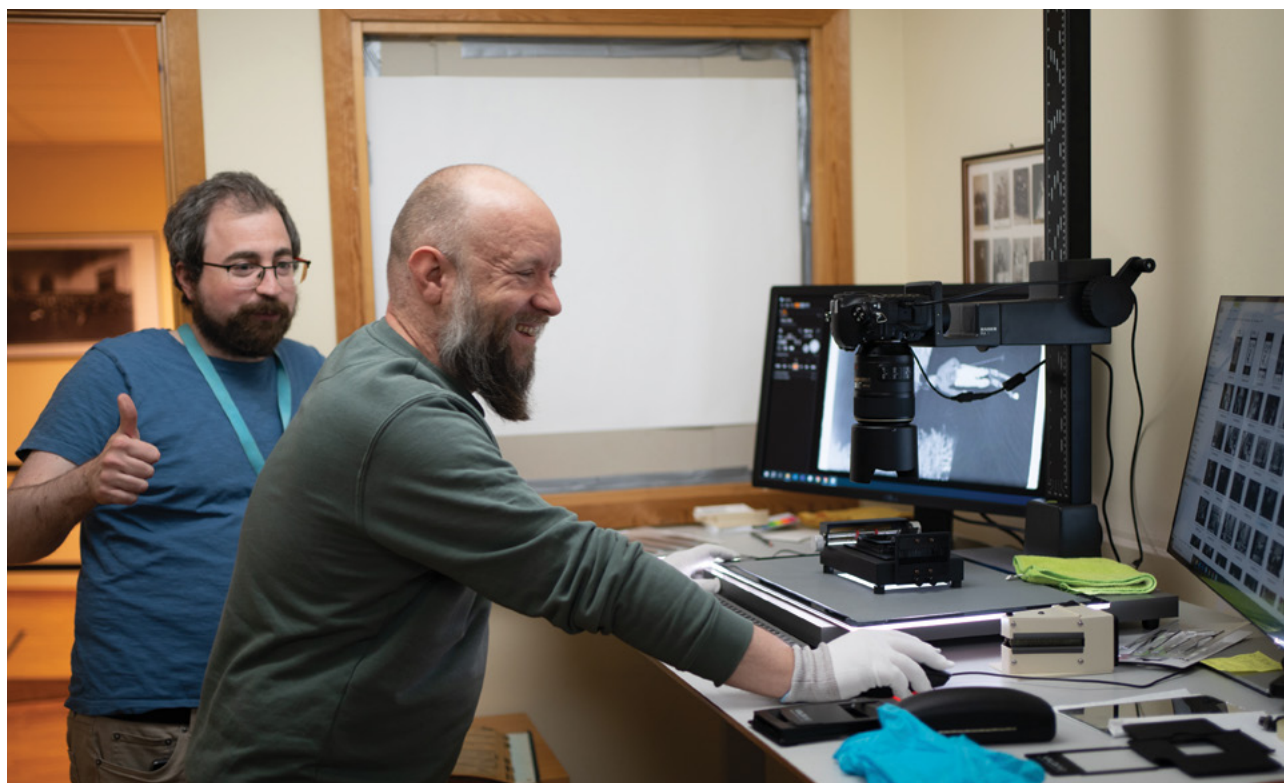
Det er ikke nok å bare legge inn bildene i datasystemet. Det må også legges inn metadata slik at bildene blir søkbare i det digitale arkivet. I mange av albumene er det registraturer, men ikke nødvendigvis med så mye detaljer.

– Heldigvis har tidligere medlemmer av Fotogjengen gjort en kjempejobb med å bygge opp metadata digitalt. Fra denne gamle databasen har vi fått til å gjøre en ok eksport så vi i våre systemer kan koble metadata med riktig bilde og berike med litt mer informasjon uten at det blir for arbeidskrevende, forklarer Lund.

Hans egen oppgave er å styre prosjektet og håndtere publiseringsbiten, koble metadataene med filene og berike en del av bildene med mer opplysninger, som sted og navn der det er mulig.

FRITT TILGJENGELIG

Samlingen går fra 1958 til 2010-tallet, da de aller fleste gikk over til digital fotografering. Fotografiene som er tatt etter år 2000, har Fotogjengen foreløpig de kommersielle rettighetene til. Men avtalen er at alle bildene fra forrige århundre skal være fritt tilgjengelige

ØVERST: Universitetsbibliotekar Erlend Lund og husfotograf Fredrik Schille.
NEDERST: Fotograf Fredrik Schille digitaliserer et av de mange titalls tusen
negativene Universitetsbiblioteket skal ha ut på nett i løpet av året.

FOTO: LENE J. LØKKHAUG

og kunne brukes gratis av hvem som helst til hva som helst.

I skrivende stund er ennå ingen av fotogjengens bilder publisert. Men Lund opplyser at av de 40 000 bildene som er digitalisert, er over halvparten lagt inn og klare til publisering. Når du leser dette, er forhåpentligvis en stor del av bildene søkbare på gunnerus.no.

NTNU Universitetsbiblioteket gjør mer for å bevare studenthistorien enn å digitalisere bildene til Fotogjengen. De har også begynt å ta inn arkivene til en del linjeforeninger, idrettslaget NTNUI og deres forløpere, Studenthytta og den internasjonale studentfestivalen ISFIT, og de satser på å videreføre dette arbeidet i årene fremover.

- Hva er samfunnsverdien av dette prosjektet?
- På den ene siden handler det om at vi på Universi-

tetsbiblioteket sørger for at NTNU tar vare på vår egen universitetshistorie. Og så er det noe med at historien til studenter som gruppe har en verdi i seg selv. Det er en del av vår historie som i mindre grad er dokumentert. På NTNU i dag er det til enhver tid rundt 40 000 studenter, og det tallet er i seg selv et argument for bevaring av deres historie, sier bibliotekaren.

Han legger til at dette heller ikke bare handler om studenthistorie. Bildene fra Studentersamfundet viser både politisk debatt, konserter og annen scenekunst. Fotogjengen har dessuten tatt eksterne oppdrag der de har dokumentert doktorpromosjoner, immatrikuleringer og byhistorie av forskjellig slag.

- Det er helheten som gjør det til et spennende og unikt arkiv, sier Lund. ■

ARKIVENE VED NTNU

De historiske arkivene ved NTNU er samlet ved Arkivsenteret på Dora i Trondheim. Dette er et depotarkiv og består av arkiver fra tidligere universitet og høyskoler som Norges tekniske høyskole (NTH), Norges lærerhøgskole (NLHT), Den allmennvitenskapelige høyskolen (AVH), Høgskolen i Nord-Trøndelag (HiST) og Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU). Historiske arkiv fra Gjøvik og Ålesund er plassert på de respektive campusene.

Arkivene er en viktig del av NTNUs interne hukommelse og har betydelig kulturell og forskningsmessig verdi som NTNU forvalter inntil de overføres til Arkivverket.

I tillegg til sakarkiv fra 1910 oppbevarer NTNU blant annet personalmapper, studieplaner, studentlister, avhandlinger og vitnemål. De har også tegninger av bygninger og campus helt tilbake til planleggingen av NTH på begynnelsen av 1900-tallet.

Arkivene blir registrert i Asta og publiseres på Arkivportalen.

GUNNERUS.NO

NTNU Universitetsbibliotekets spesialsamlinger tilgjengeliggjør bilder og dokumenter på [Gunnerus.no](http://gunnerus.no).

Gunnerus.no er et registrerings- og søkeverktøy som bygger på biblioteksystemet Invenio. Visningsverktøyet for bilder og dokumenter heter Universal Viewer, mens GeoNames.org brukes som kilde for stedplassering av bilder og dokumenter.

Spesialsamlingene består av manuskripter, bokhistoriske samlinger, brev, diplomer, kart, bilder og privatarkiver. Biblioteket er landets eldste vitenskapelige bibliotek og har sin opprinnelse i Det Kongelige Norske Videnskabers Selskabs Bibliotek, som ble etablert i 1768.

Institusjonen har seks innføringer i Norges dokumentarv, der tre foreløpig er digitalt tilgjengelige: det Adler-Falsenske grunnlovskast, Bjørnstjerne Bjørnsons originale manuskript til «Ja, vi elsker / Norsk Fædrelandssang» og korrespondansearkivet til Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab (DKNVS) mellom 1760–1860.

«På samme måte som at Stortinget har en unik posisjon som virksomhet, står Stortingsarkivet også i en særstilling blant norske offentlige arkiver.»

BEVARING AV SAMFUNNSMINNET

STORTINGSARKIVET I DEN DIGITALE ÆRA

Gjennom å ta vare på Stortingets dokumentasjon bidrar Stortingsarkivet til å danne og bevare et samfunnsminne. Er det noe spesielt ved institusjonen Stortinget som krever at vi må tenke annerledes enn andre norske arkiver, spesielt i en tid hvor digitaliseringen øker raskt? Hvilke grep har vi i så fall tatt?

TEKST: MATIAS DOBROWEN, STORTINGSARKIVET

Som en av landets tre statsmakter står Stortinget i en særstilling som offentlig virksomhet. Kjernevirksomheten er den parlamentariske virksomheten tilknyttet vedtak av lover og statsbudsjettet, samt den kontrollerende virksomheten overfor regjeringen. Stortingets administrasjon med sine rundt 500 ansatte skal understøtte det parlamentariske arbeidet. Det administrative arbeidet er variert og dreier seg om alt fra representantordninger, innkjøp og HR til sikkerhetsarbeid og drift og vedlikehold av Stortingets bygninger.

I det meste av Stortingets historie er det den parlamentariske saksbehandlingen allmenheten har hatt mest interesse for. De senere år har riktignok en rekke uheldige medieoppslag gjort at det har blitt en langt større ekstern interesse for administrasjonens virke og rutiner. Det bør holde å nevne stikkord som byggesak, pendlerboliger, reiseregninger og overtredelsesgebyr fra Datatilsynet. Både stortingspresidenter og direktører har måttet forlate sine poster som følge av disse sakene. Stortingets administrasjon har blitt satt på kartet i den politiske debatten og må tåle en helt annen synlighet og oppmerksomhet enn tidligere.

«GJELDER IKKE FOR STORTINGET»

På samme måte som at Stortinget har en unik posisjon som virksomhet, står Stortingsarkivet også i en særstilling blant norske offentlige arkiver. Arkivet skal forvalte

både parlamentarisk og administrativ dokumentasjon og fungerer som eget depot. Stortingsarkivet avleverer ikke til Arkivverket og får heller ikke tilsyn derfra.

Relevante lover for dokumentasjonsforvaltning slik som offentliglova og arkivloven stadfester eksplisitt at disse ikke gjelder for Stortinget. Antagelig har slike formuleringer sitt utspring i skillet mellom Stortinget som parlamentarisk organ kontra de andre statsmaktene og resten av offentlig forvaltning som Stortinget bestemmer lovene for. Det er Grunnloven som regulerer den parlamentariske dokumentasjonen, i tillegg til Stortingets forretningsorden, som setter en del krav til dokumentasjon av den parlamentariske saksbehandlingen. Det kan likevel være gode grunner til at Stortingets administrative dokumentasjon ikke bør være unntatt fra lovbestemmelser som gjelder andre offentlige virksomheter.

Den eksterne kritikken av administrasjonens saksbehandling og rutiner kan være en pekepinn på at det ikke er denne delen av Stortingets virke som bør avvike fra kravene som stilles til for eksempel departementene, og at dette inkluderer hvordan Stortinget forvalter sin dokumentasjon. Det gjenstår å se hvilke formuleringer en ny arkivlov vil ha om Stortinget. "Gjelder ikke for Stortinget" kan i verste fall være en hvilepute man sovner litt for lett på.

Stortingsarkivet har da også i likhet med Stortin-

get selv rettet oppmerksomheten mest mot den parlamentariske virksomheten siden den første stortingsarkivaren ble ansatt i 1818. Stortingsarkivaren var faktisk den første administrativt ansatte på Stortinget. Hovedoppgaven siden den gang har vært å ta vare på dokumentasjonen av stortingsforhandlingene på papir (og i trykte utgaver) i tillegg til Grunnloven selv som dokument nummer en. Til dette har det også vært knyttet et betydelig formidlingsarbeid.

Ettersom Stortingets administrasjon har vokst, både i oppgaver og i antall ansatte, har naturlig nok også dokumentasjon skapt gjennom administrative prosesser blitt gjenstand for arkivdanning. Denne delen av dokumentasjonsforvaltningen ble nok ikke sett på som like viktig som den parlamentariske delen. Kanskje er ikke dette så rart med tanke på at den parlamentariske virksomheten tross alt er det Stortinget er til for. Det kan likevel hevdes å ha vært en uheldig utvikling med en voksende administrasjon kombinert med økende digitalisering av både samfunnet og arbeidsmåter internt på Stortinget.

MANGELFULL DOKUMENTFANGST

På 1990- og 2000-tallet tok Stortinget, som andre offentlige virksomheter, i bruk elektroniske og digitale verktøy. Den parlamentariske dokumentasjonsforvaltningen fortsatte å være papirbasert, understøttet av et egenutviklet system for parlamentariske metadata. Den administrative saksbehandlingen og deler av komitéarbeidet ble etter hvert håndtert i et elektronisk sak- og arkivsystem. Mot slutten av 2010-tallet ble det stadig klarere at bruken av disse løsningene ikke førte til at dokumentfangsten knyttet til digitaliserte arbeidsprosesser ble god nok. Mye tydet på at både forståelsen for dokumentasjonsforvaltning og tilliten til sak- og arkivsystemet var lav i administrasjonen.

Dokumentasjonsfangsten var usystematisk og ganske sikkert mangelfull. For den parlamentariske saksbehandlingen ble papirarkivet godt ivaretatt, men økt bruk av digitale verktøy også knyttet til det parlamentariske hadde ikke ført til noen større endring i hva som ble arkivert, eller hvordan man behandlet parlamentarisk dokumentasjon.

I tillegg til dette innså Stortingsarkivet at funksjonen som eget depot også måtte omfatte langtidsbevaring av digitalt skapt informasjon. Derfor ble det i 2017 igangsatt et arbeid med en foranalyse for digital langtidsbevaring på Stortinget.

Gjennom analysearbeidet ble det klart at digital langtidsbevaring var en stor og kompleks del av arkivteori og -praksis. Stortingsarkivet gikk i dialog med både nasjonale og internasjonale aktører for å kartlegge mulige løsninger på utfordringen. Det var tydelig at den internasjonale OAIS-standarder lå til grunn –

bevisst eller implisitt – for alle de ulike løsningene, men at fagfeltet fortsatt var i startgropen når det gjaldt å overføre teorien til en bærekraftig og effektiv praksis.

Studieturer til tre andre parlamenter (det britiske, svenske og danske) ga ikke noe entydig svar på hva som burde være beste praksis for langtidsbevaring av en nasjonalforsamlings digitalt skapte dokumentasjon. Det varierte i hvilken grad parlamentsarkivene så på det som sin oppgave å langtidsbevare sin egen digitale dokumentasjon, eller om dette var noe som kunne gjøres i samarbeid med nasjonalarkivet. Det var også ulikheter i hvordan man så på skillet mellom parlamentarisk og administrativ dokumentasjon, noe Stortingsarkivet var spesielt interessert i å nøste opp i for egen del.

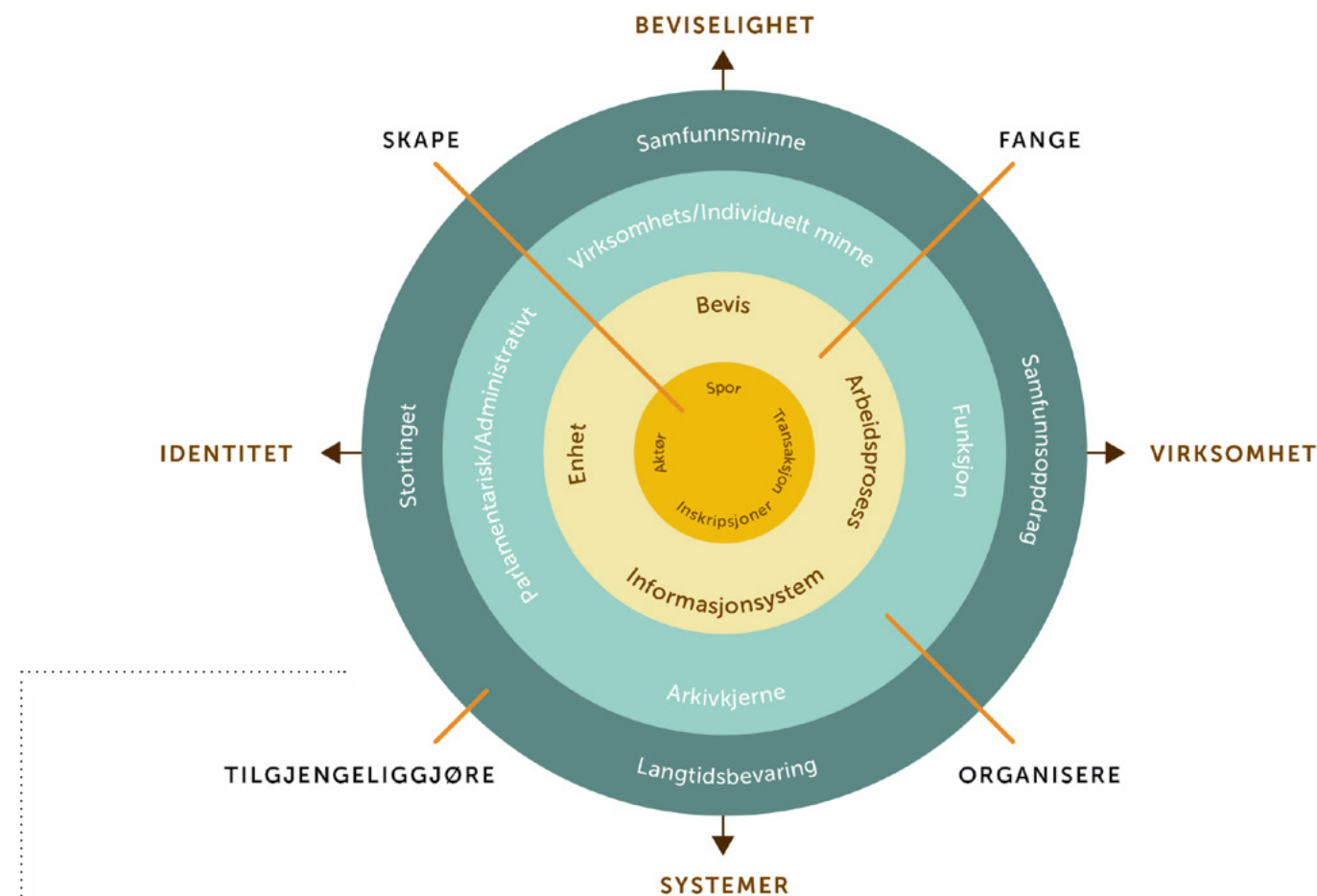
Da den endelige foranalysen forelå, var det klart at det fantes en rekke mulige modeller for å bevare digitalt arkivmateriale for fremtiden. Stortingsarkivet måtte selv vurdere hvilke verktøy i denne rikholdige kassen som burde benyttes, men en ting var sikkert: Før vi kunne lande på noen løsning for langtidsbevaring, måtte vi få bedre kontroll på den faktiske arkivdanningen og dokumentasjonsforvaltningen på Stortinget i stort.

At dokumentasjon ikke ble fanget i de riktige systemene, og at parlamentarisk og administrativ dokumentasjon hadde et utydelig skille og til dels ble blandet sammen, var noe vi måtte ta tak før vi kunne legge konkrete planer for langtidsbevaring av uttrekk fra arkivsystemet. Kartleggingen av fagsystemer på Stortinget viste nemlig at viktig informasjon ble behandlet og lagret i en rekke ulike systemer uten å bli gjenstand for bevaringsvurderinger eller overføring til arkivsystemet. Det var nødvendig å få en bedre oversikt over virksomhetens prosesser, hva slags informasjon og dokumentasjon som ble skapt i disse prosessene, og hvilke informasjonssystemer som var involvert.

DOKUMENTHÅNDTERING OG DIGITALISERING

Inspirert av den svenske dokumenthanteringsplanen vi hadde blitt presentert for, en funksjonsbasert oversikt over virksomhetens dokumentasjon med retningslinjer for behandling og BK-vurderinger integrert i ett, ble det igangsatt et omfattende kartleggingsarbeid med mål om å utarbeide en tilsvarende plan for Stortinget. Denne planen skulle være grunnlaget for et nytt klassifikasjonssystem tilpasset administrasjonens faktiske arbeidsprosesser, og fleksibelt nok til å kunne endres i takt med at organisasjonen og arbeidsprosessene endrer seg.

Planen beskriver hvordan dokumentasjon fanges i et hierarki av hovedfunksjoner, funksjoner, arbeidsprosesser og transaksjoner, skapt av personer i enheter og lagret i systemer. Dette er begreper som harmoner-

er med internasjonal arkivteori, blant annet records continuum-modellen, som har fått en sentral plass i styrende dokumenter for Stortingsarkivets tenkning rundt helhetlig dokumentasjonsforvaltning.

Vi skal ikke gå dypt inn i modellen, men i denne sammenhengen er det viktig å forstå at modellen kan benyttes for å være i forkant og sikre fangst av dokumentasjon før den i det hele tatt er skapt (for eksempel ved å stille dokumentasjonskrav til anskaffelser av nye informasjonssystemer eller applikasjoner som tas i bruk).

I Stortingets tilpassede kontinuummodell er samfunnsminnet det ytterste laget i beviselighetsaksen (se illustrasjon). I tillegg er samfunnsminnet knyttet til dimensjonen tilgjengeliggjøring. Dette kan tolkes som at det som starter som «spor» av Stortingets virksomhet, i ytterste konsekvens utgjør en del av samfunnsminnet og skal kunne være tilgjengelig for bruk.

Det faktum at Stortingets kontinuummodell ligger til grunn både for den parlamentariske og for den administrative saksbehandlingen, kan igjen tolkes som at samfunnsminnet dannes både for fremtidig forskning på parlamentariske vedtak (og prosessene som ligger til grunn for dem) og for pressen og allmenhetens innsyn i administrasjonens dokumentasjon (for eksempel om praktisering av regelverk knyttet

til representantordninger), i tillegg til en rekke andre bruksområder på kort og lang sikt, internt på Stortinget og ute i samfunnet.

En mulighet som ligger i kontinuummodellen, er at den kan fungere som et verktøy og en måte å tenke arkivdanning på som hjelper Stortingsarkivet til å få kontroll over informasjon og dokumentasjon som vil bli skapt i fremtiden, mens ny teknologi introduseres og ulike informasjonssystemer fases inn og ut av bruk. I modellen tilhører informasjonssystemene dimensjonen «fange», mens vi finner «arkivkjerne» i dimensjonen «organisere», altså er det her en tanke om at informasjonssystemene tilhører en annen dimensjon enn den der arkivdokumentasjonen organiseres og forvaltes. Dette peker mot et skille mellom saksbehandling og arkiv. Stortinget har da også anskaffet en frittstående arkivkjerne som skal fange dokumentasjon fra hele virksomheten, på både administrativ og parlamentarisk side.

To større digitaliseringsprosjekter er igangsatt: SIDA (Samhandling, informasjonskultur og dokumentasjonsforvaltning i administrasjonen) for administrative prosesser og Storsak for parlamentariske prosesser.

I SIDA, som ble lansert i sin første fase i september 2023, er ambisjonen at arkiveringsfunksjonalitet og gjenfinning av arkiverte dokumenter skal være så

tett integrert i Microsoft 365-løsninger at terskelen for å dokumentere prosessene blir så lav at dokumentasjonstapet synker drastisk. Saksbehandlernes hovedverktøy for samhandling, saksbehandling og arkivering er SharePoint og Teams. Arbeidsprosesser skal enkelt kunne dokumenteres fra arbeidsflatene hvor saksbehandlerne jobber, og metadata knyttes til dokumentasjonen ut fra bruker og kontekst, slik at saksbehandler trenger å fylle ut minst mulig informasjon ved arkiveringstidspunktet. Selv om arkiveringen for det meste foregår manuelt, er det ambisjoner om mye mer automatisering på sikt. Etter arkivering skal dokumentasjonen enkelt kunne gjenfinnes fra det samme arbeidsområdet som dokumentasjonen ble skapt i.

Storsak, som skal lanseres høsten 2025, er en egenutviklet løsning for den parlamentariske saksbehandlingen hvor vurderinger av hva som er bevaringsverdig i den parlamentariske prosessen, ligger til grunn for triggerpunkter for hvilke steg i den parlamentariske saksbehandlingen som skal dokumenteres som

«Det var nødvendig å få en bedre oversikt over virksomhetens prosesser og hva slags informasjon og dokumentasjon som ble skapt i disse prosessene.»

filer og/eller metadata. Ambisjonen er å digitalisere hele den papirbaserte saksgangen fra mottak av sak, via komitébehandling, plenumsbehandling, vedtak og til ekspedering, og at alt dokumenteres i arkivkjernen. Ved utfasing av Storsak og tilhørende støttesystemer skal hele den parlamentariske saksgangen kunne rekonstrueres ut fra hva som ble arkivert. Gjennom Storsak gjør også Stortinget sitt første forsøk på bruk av kunstig intelligens i arkivdanningen ved å benytte KI-teknologi til temasetting av sakene.

TEKNOLOGI OG TRADISJONER

SIDA og Storsak er eksempler på at Stortingsarkivet må tilpasse seg og følge med på ny teknologi for å sørge for at viktig dokumentasjon om Stortingets virke inngår i samfunnsminnet. Samtidig er det utvilsomt at Stortinget som institusjon er sterkt bundet til tradisjoner og ritualer i sin saksbehandling. Dette gjelder særlig den parlamentariske siden, hvor forretningsordenen setter en rekke føringer for hvordan dokumenter og saker skal opprettes, utveksles, fordeles og besvares på bestemte måter.

Forretningsordenen er teknologiuavhengig, og saksgangen må derfor tolkes på nytt ut fra hvilken teknologi som benyttes for å gjennomføre forretningsordenen i praksis. Dette er krevende ettersom tradisjoner, skikk og sedvane lett kan komme i konflikt med ønsker om å effektivisere og automatisere. En kartlagt transaksjon som innebærer en overføring av informasjon fra en part til en annen kan enkelt utføres i et digitalt system i stedet for på papir med fysiske underskrifter.

Likevel kan det hende at nettopp denne høytidelige utvekslingen har en egenverdi som det ikke bare er å kvitte seg med for en institusjon som er så høytidelig bundet til historien og nasjonen som det Stortinget er. Dette er spørsmål som ikke har klare svar, og som det vil komme til å bli flere av etter hvert som teknologiutviklingen fortsetter.

Mange av initiativene og prosjektene som er igangsatt for å forbedre dokumentasjonsforvaltningen, kan spores tilbake til den nevnte foranalysen for digital langtidsbevaring og behovene som ble avdekket der. Det har blitt gjort mye for å endre situasjonen slik den var, og få bedre kontroll over dokumentasjonsforvaltningen i takt med at ny teknologi tas i bruk.

Spørsmålet om langtidsbevaring av det digitalt skapte materialet er ikke ferdig besvart av den grunn. Med arkivkjernen som mellomstasjon er det fortsatt behov for å gjøre uttrekk til en egen langtidsbevaringsløsning. Siden foranalysen for langtidsbevaring for Stortinget ble gjennomført, har Arkivverkets Digital-

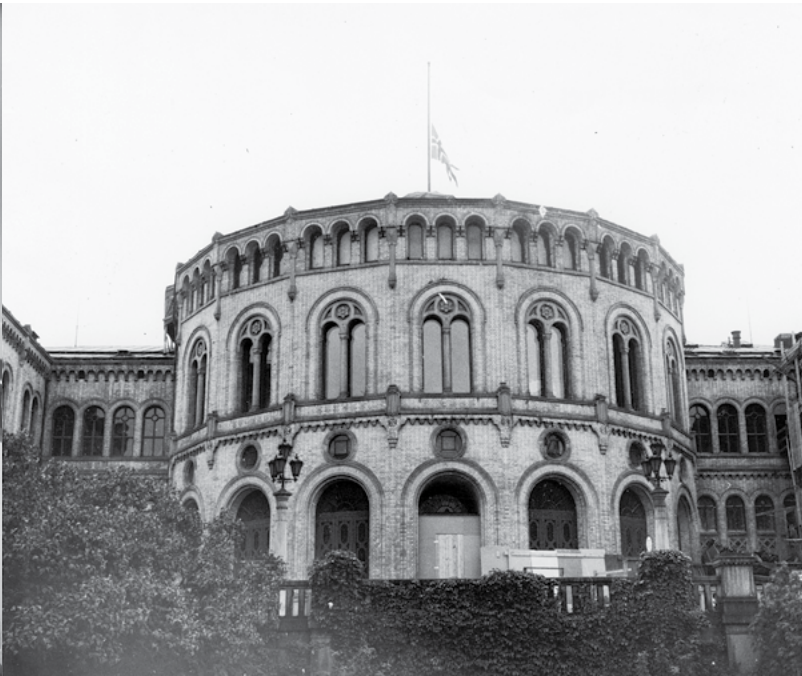
arkivet utviklet seg mye, også som en løsning for langtidsbevaring. Ved å benytte seg av denne løsningen ville Stortinget beholdt råderetten over arkivmaterialet og samtidig dratt nytte av kompetansen Arkivverket har bygget opp på dette området. En slik løsning kan derfor sies å ikke bryte med det tidligere nevnte prinsippet om skillet mellom statsmaktenes arkiver. Digitalarkivet kan fort vise seg å være en del av løsningen for å bevare Stortingets samfunnsminne på lang sikt.

STORTINGSARKIVETS EGENART

Som et selvstendig offentlig arkiv må Stortingsarkivet ta ansvar for Stortingets dokumentasjon allerede før den blir til, og legge en plan for langtidsbevaring samtidig. Vi må selv sørge for å følge med på teknologiutviklingen og ivareta dokumentasjonen i takt med denne. Arkivverket vil aldri komme på tilsyn eller be om å få overlevert uttrekk fra våre databaser, men vi kan samarbeide med Arkivverket og andre eksterne aktører for å oppnå våre langsiktige mål.

Samtidig som Stortingsarkivet tilpasser seg teknologiutviklingen, må vi også forholde oss til Stortingets egenart og rolle i det norske samfunnet, forretningsordenen og tradisjonene. Det store spørsmålet er om noe av dette kan og bør utfordres etter hvert som samfunnet utvikler seg, inkludert økende digitalisering og bruk av kunstig intelligens. Svaret på dette spørsmålet vil påvirke hvordan Stortingsarkivet kan fortsette å ivareta sitt ansvar for samfunnsminnet i fremtiden. ■

«Samtidig som Stortingsarkivet tilpasser seg teknologiutviklingen, må vi også forholde oss Stortingets egenart og rolle i det norske samfunnet, forretningsordenen og tradisjonene.»

TIL VENSTRE: Kontor på Stortinget en gang før 1924. FOTO: SKARPMOEN/ STORTINGSARKIVET
TIL HØYRE: Stortingsbygningen (ukjent år). FOTO: NTB

STORTINGSARKIVET

Stortingsarkivet er et offentlig arkiv med ansvar for danning og bevaring av dokumentasjon knyttet til den parlamentariske og administrative virksomheten på Stortinget. Arkivet legger til rette for søk og gjenfinning av saker, og har ansvar for dokumentasjonsforvaltning på Stortinget. Formidling av Stortingets historie og tilhørende dokumentasjon ligger også innenfor Stortingsarkivets ansvarsområde.

Antall ansatte: 12,5.

Andre fakta:

Den første stortingsarkivaren ble ansatt i 1818 og var den første administrativt ansatte på Stortinget.

www.stortinget.no/stortingsarkivet

GAMMEL MORO?

Arkiver er ekte gammel moro. Dessverre finnes det også gammel «moro» – fil-servere uten eier, flytteeskene med kontortømming fra tidligere ansatte, utdaterte systemer og arkivplaner som ikke har vært oppdatert på 15 år. Å iverksette prosjekter innebærer alltid kostnader og en viss risiko, men det kan være større farer ved inaktivitet. I en verden hvor informasjon er verdi, vil utsatte oppryddingsprosjekter både for digitalt materiale og papirarkiver, manglende implementering av informasjonsstyring og gamle tekniske løsninger gjøre det vanskelig å forvalte informasjon og skape mer kostnader og høyere risiko.

Organisasjoner hvor ledelsen ikke har utøvd informasjonsstyring og ikke har prioritert å holde informasjonsforvaltningen på stell, sliter med digital transformasjon og kan komme til å slite mer med å ta i bruk effektive digitale verktøy som kommer.

Er informasjon en støtte eller en kjerneressurs?

En organisasjon vil, forståelig nok, helst bruke penger på kjernevirksomheten. Informasjonsforvaltning og IT er nødvendige støttefunksjoner, men er data og informasjon som blir forvaltet av disse funksjonene, «bare» en støtte, eller er de en kjerneressurs? Hvordan ledelsen har forholdt seg til dette, har påvirket hvor godt eierskap til data er forankret, og om informasjonsstyring utøves. Vi i Informasjonspilotene er opptatt av automatisering, kunstig intelligens og datakvalitet som viktige aspekter av informasjonsforvaltningen. Nå ser vi at det blir større og større skille på de organisasjonene som har tenkt på informasjon som en kjerneressurs, og de som litt mer stemoderlig har behandlet det som en støtte man kanskje får bruk for. Hvis ledelsen ikke har tatt eierskap til informasjon, klarer de heller ikke å få til god digitalisering og sliter nå med å oppnå ønskede gevinster.

Sitte på gjerdet eller kaste penger ut av vinduet?

Det er dyrt med digitaliseringsprosjekter, men mange ser allerede flere risikoer ved å ikke henge med. Dette kan være tregere tjenestelevering, manglende tilgjengelighet på informasjon og automatiserte tjenester, høyere sikkerhetsrisiko, manglende innovasjon og høyere kostnader ved manuelle prosesser. I tillegg er det problemene man får ved at informasjonen ikke er lett å navigere i, det blir vanskelig å analysere data for bedre innsikt, og samhandling og samhandlingsverktøy fungerer dårligere.

Organisasjoner som kjøper ny teknologi og håper at det automatisk skal gi effektivitetsgevinster og allvitende innsikt, ser etter hvert at noen av de investeringene de gjør, er å kaste penger ut gjennom vinduet. De som er gode på digitalisering, vet at digitalisering ikke handler om teknologi alene, men om endring i arbeidskultur, politikk og organisering.

Gammelt som ikke er moro

For de organisasjonene som er ansvarlige for langtidsbevaring av informasjon – enten som organisasjoner som har behov for informasjon over flere tiår, eller som organisasjoner med depot eller samlingsforvaltning som sin oppgave – vil informasjon som ikke har blitt forvaltet på lang tid, definitivt gi ekstra utgifter. Dette er ikke bare oppgaver som gir teknologiske nøtter og mer komplisert migrering, men dessverre ofte dårligere datakvalitet. Og tid og kost for å skape oversikt og god datakvalitet er sannsynligvis større enn den opprinnelige tid og kost for god informasjonsstyring og -forvaltning.

Forvaltning av gull

Fordelene med å ikke utsette informasjonsforvaltningsprosjekter er bedre kontroll både i dag og i fremtiden. Det å utsette å oppdatere rutiner, gjennomføre periodisering eller holde systemer oppdatert kommer til å innhente organisasjonen som en større budsjettsprikk. Informasjon er gull som virkelig kan få organisasjonen til å skinne enten det er som fantastiske historiske kilder eller som datagrunnlag for en KI-effektiv bedrift. ■

www.informasjospilotene.no.

Digitalisering og arkivtjenester for offentlig sektor – med Depona

Effektiviser deres dokumenthåndtering! Hos Depona får dere skreddersydde tjenester med fokus på dokumentskanning og sikker oppbevaring av fysiske dokumenter i vårt arkivdepot i Oslo. Med Visual Archive® får du full kontroll, oversikt og rask tilgang til ditt arkivmateriale. Oppdag hvordan vi kan optimalisere tilgjengeligheten og effektiviteten i deres organisasjons dokumenthåndtering med våre sikre og skalerbare arkivløsninger.

Skap en tryggere og mer tilgjengelig arkivmiljø med løsninger som er utformet i henhold til Arkivverkets retningslinjer.

Velg Depona – deres pålitelige partner for fleksible arkivtjenester innen offentlig forvaltning.

depona VISUAL
ARCHIVE®
Archive Solutions with a Visual Advantage™

Depona har arkivdepoter i Sverige, Norge, Finland, Danmark og Latvia.

Depona AS
Rosenholmsveien 6
1252 Oslo

Tel +47-412 771 46
info@depona.no
www.depona.no

Maleriet «Friheten fører folket» (La Liberté guidant le peuple), av Eugène Delacroix, til minne om julirevolusjonen 28. juli 1830. Falt i det fri.

«Oversatt til filmspråket kan vi si at det franske nasjonalarkivets opprinnelse var en episk dramafilm, mens det norske riksarkivets opprinnelse var en kort og veldig rar heist movie [...]»

DÉTRUIRE OU PRÉSERVER?

ARKIVFORVALTNING I KJØLVANNET AV DEN FRANSKE REVOLUSJONEN

Den franske revolusjonen, selve modellen på den arketypiske revolusjonen, startet i 1789. Konsekvensene for Frankrike og Europa ble store. Med et historisk blikk finner man både godt og ondt: Terror og krig, folkestyre og frigjøring. En annen og kanskje mindre kjent konsekvens var grunnleggelsen av det franske nasjonalarkivet.

TEKST: MARTIN ELLINGSRUD

Den franske nasjonalarkivaren kan forbinde sin institusjon med de dramatiske begivenhetene på slutten av 1700-tallet. Starten på vårt eget nasjonale arkiv i 1817 skyldtes delvis at soldater som selv vaktet arkivet, stjal dokumenter for å selge dem.¹

Oversatt til filmspråket kan vi si at det franske nasjonalarkivets opprinnelse var en episk dramafilm, mens det norske riksarkivets opprinnelse var en kort og veldig rar *heist movie*, i samme gate som Olsenbanden-filmene, bare at vokterne selv sto for ranet.

Mens grunnleggelsen av det norske riksarkivet skjedde relativt fredelig, var revolusjonstiden i Frankrike alt annet. Her inngikk krigføring mot andre stater

og interne fiender av revolusjonen, hyppig utskifting av makthavere, og – ikke minst – giljotinen.

L'INTRODUCTION – ARKIVER I L'ANCIEN RÉGIME

Før 1789 var det geistlige (førstestanden) og adelige (andrestanden) som hadde makt og privilegier sammen med kongemakten. Tredjestanden var en brokete forsamling av bønder, advokater, handelsmenn med flere som utgjorde omtrent 90 prosent av befolkningen. En stor andel av dem var bønder.

Makten til første- og andrestanden hvilte dels på dokumenter. Dokumentene etablerte titler og privilegier av ulikt slag, for eksempel til jorda. Bøndene

«At vekslingsraten på en arkivdirektør var en sjettedel av en prinsesse, kan neppe ses på som dårlig. Om den er det samme i disse inflasjonstider, vites ikke.»

måtte finne seg i å ha plikttjeneste på adelens og kirkens jord som del av føydalforpliktelsene. Slik sett er det forståelig at tredjestanden kjente en viss uvilje mot gamle dokumenter. Arkiver var en kilde til makt, så det er forståelig at eierne ville ha sine dokumenter i umiddelbar nærhet. Arkiv for hær, marine og utenriksforvaltning var bevart i Versailles, mens resten var sterkt desentralisert. En telling fra 1770 talte opp 5500 arkivdepoter av forskjellig størrelse. Dette inkluderte statsforvaltning, bykommuner, adelsgoods, klostre og bispedømmer.²

I 1788 ble det bestemt at generalstendene (en slags riksforsamling), som ble sammenkalt for første gang siden 1614, skulle stemme etter stand, ikke hoder, noe som vil si at adel, geistligheten og tredjestanden fikk én stemme hver. Bestemmelsen var basert på en rådgivende midlertidig eliteforsamlings (*assemblée de notables*) studier av gamle dokumenter. Tredjestandens overveldende flertall skulle altså ikke ha noe å si. Like før avgjørelsen ble det forfattet en pamflett som hevdet at det ville være bra om de franske arkivene ble ødelagt i brann, for da ville fornuften og rettferdigheten bestemmes.³ Som arkivar må jeg si at det er lett å forstå konteksten bak uttalelsen, men arkivbrenning er neppe veien til sunn fornuft.

DANNINGEN AV DEN FRANSKE ARKIVFORVALTNING

Opprettelsen av Nasjonalarkivet var et fornuftig grep. Allerede i 1789 kom et arbeidsreglement for den nye nasjonalforsamlingen. Reglementet fastslo at det skulle være et arkivdepot for forsamlingens arkivmateriale. Neste steg var den formelle opprettelsen av *Archives Nationales*, 12. september 1790. Dette var et rent parlamentsarkiv: Kun (nyere) arkivmateriale tilknyttet parlamentsarbeid med konstitusjonen og annet lovarbeid skulle dit. Staten tok kun på seg ansvaret for materiale

fra og med 1789. De eldre arkivene fra kongedømmets tid hadde intet sentraldepot.⁴

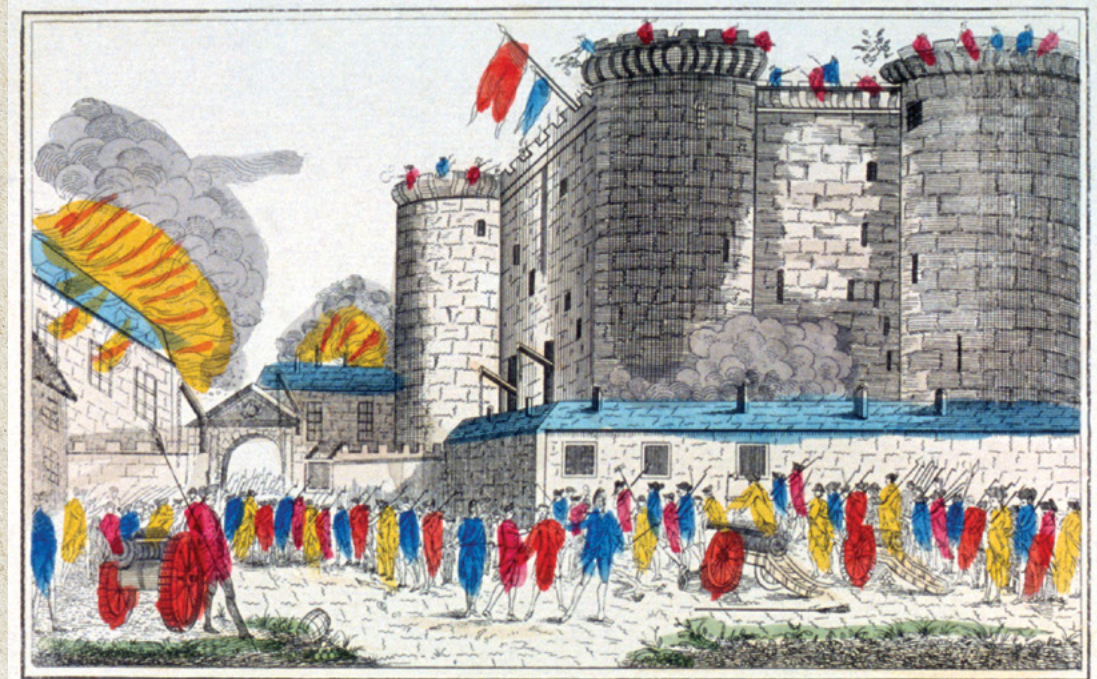
Forsamlingsarkivets første arkivar – og med det den første franske *archiviste national* – het Armond-Gaston Camus. Han var utdannet jurist og hadde en karriere som advokat. Et lite sidespor her: Uheldige omstendigheter førte til at han i en lengre periode ble holdt som fange i Østerrike. Han og fem andre fanger ble til slutt utvekslet for en fransk prinsesse, et av barna til Ludvig 16.⁵ At vekslingsraten på en arkivdirektør var en sjettedel av en prinsesse, kan neppe ses på som dårlig. Om den er det samme i disse inflasjonstider, vites ikke.

I 1793 ble også herreløse arkiver fra før 1789 en del av Nasjonalarkivets ansvarsområde. Det ble etablert en eldre seksjon kun for de historiske arkivene. Fullbyrdelsen av denne utviklingen skjedde i juni 1794, da det ble vedtatt at *Archives Nationales* skulle være arkivdepot for hele republikken. Samtidig fikk borgerne lovfestet tilgang til arkivene.⁶

Et fascinerende trekk ved loven vedtatt i 1794 er at den fastslo at det skulle være en egen arkivkomité under Nasjonalkonventet (daværende nasjonalforsamling) med utstrakte myndigheter. Blant annet skulle den nominere lederkandidatene til de to avdelingene i arkivet hver gang det var bytte.⁷ Oversatt til norske forhold kan vi si at Frankrike hadde en stortingskomité kun for arkiv. Det skal litt til å få noe slikt på Stortinget. I tillegg ble det organisert regionale arkivdepoter i hvert *département* (region/fylke), altså noe som kan tilsvare statsarkivene i Norge.⁸

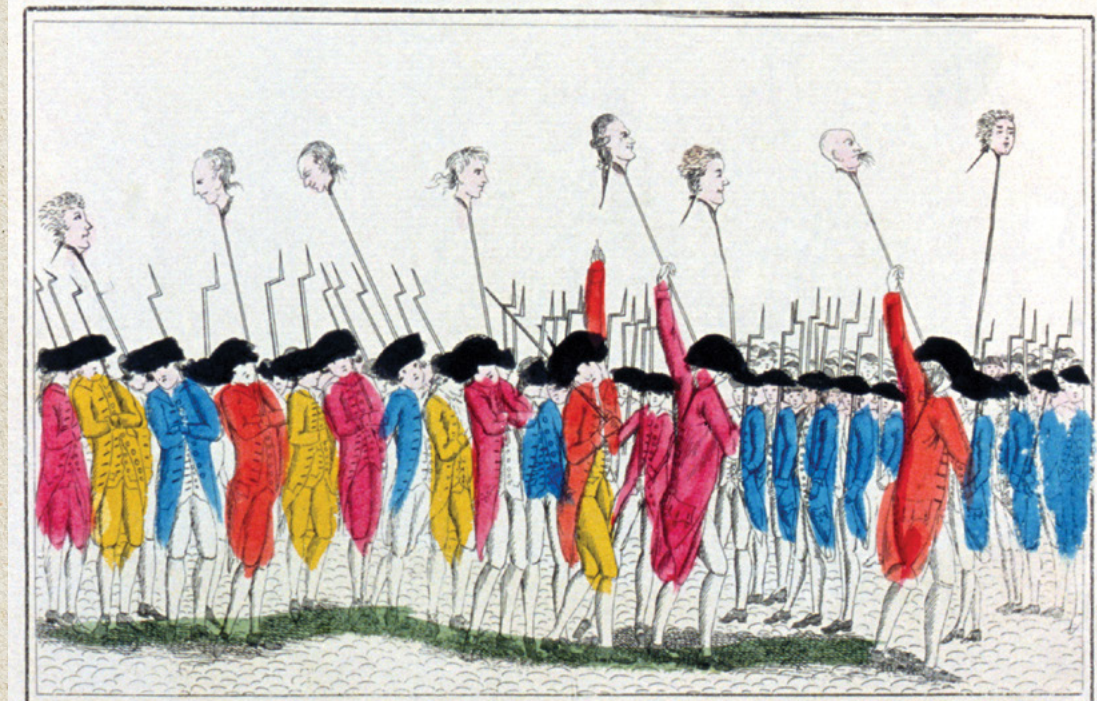
TIL FLAMMENE ELLER DEPOTET?

Allerede under stormingen sommeren 1789 ble Bastillens arkivsamlinger et mål. Enkelte bønder brente arkivdokumenter i frigjørings navn.⁹ Men i den store

PRISE DE LA BASTILLE

Par les Citoyens de Paris ayant à leurs têtes M^{rs} les Gardes Françaises, le 14 Juillet 1789
Cette Forteresse fut commencée en 1369 sous le regne de Charles V. Hugues Aubriot Prevot de Paris en posa la 1re Pierre: elle ne fut entièrement achevée qu'en 1382. Il étoit natif de Dijon. Il y fut un des premiers réformés sous prétexte d'hérésie. Il fut dévoré par les Parisiens pendant les troubles qui agitoient la Capitale, et se sauva dans sa patrie

C'est ainsi que l'on Punit les Traîtres.

Fransk illustrasjon (håndtonet etsning) fra 1789. Viser stormingen av Bastillen under den franske revolusjonen. Falt i det fri.

«Oversatt til norske forhold kan vi si at Frankrike hadde en stortingskomité kun for arkiv. Det skal litt til å få noe slikt på Stortinget.»

sammenhengen var det den nye republikkens makt-havere som stod for den mest systematiske destruk-sjonen. Arkiver fra det gamle regimet skulle kasseres. Det var ikke lenger bruk for føydalsamfunnets doku-mentasjon, dokumentasjon som først og fremst ga privilegier til adelen og geistlige og plikter til resten.

Kassasjonen skjedde i lovlige former. Mellom 1789 og 1793 ble en rekke lover vedtatt som avskaffet føydal-samfunnets privilegier. Jorda ble overtatt av staten, og det ble også (føydal)arkivene. Noen dokumenter ble solgt. Noen ble til slutt bevart, men mange ble brent. I mai 1792 beordret den daværende lovgivende forsam-lingen brenning av dokumenter relatert til ridderskap bevart i augustinerkonventet i Paris. I juni samme år ble derfor flere dokumenter brent i Paris. I revolusjon-ens Frankrike var visst arkivbrenning fornuftens seier over forgjengeligheten. En av de valgte representan-tenes uttalte: «It is today that, in the capital, Reason burns, at the foot of the statue of Louis XIV, 600 folio volumes attesting to the vanity of this class whose titles will at last disappear in smoke.»¹⁰

Noen arkivarer prøvde å redde eldre dokumenter. Arkivaren i Lille protesterte på destruksjonen, men sva-ret fra Paris var at brenning av gamle dokumenter med gotisk håndskrift bare kunne skje «uten videre fordi de inneholdt dokumentasjon av føydale rettigheter».¹¹

I tre dekreter fra 1793 ble brenningspålegget inn-skjerpet.

Selv om det gikk i sport i brenning av arkiv, ble noen

dokumenter konfiskert til militær bruk.¹² For eksempel fikk marinen i 1793 fullmakter til å samle inn doku-menter som kunne passe til artilleribruk.¹³

Det ble også snart viktig å bevare dokumenter som fastslo jordrettigheter. Staten hadde konfiskert jord fra både kirken og flyktende adelsmenn. De som kjøpte denne jorda fra staten, ble potensielle støttespillere til revolusjonen. Dette er et viktig bakteppe for å forstå at republikkens makthavere utvidet ansvarsområdet til nasjonalarkivet i 1793 og vedtok bestemmelsene i 1794.¹⁴

Et regelverk begynte å ta form. I hovedstaden ble *Agence Temporaire des Titres* grunnlagt i 1794. Byrået og dets etterkommer *Bureau du triage des titres* skulle ‘screene’ arkiver og bevaringsvurdere dem. Provin-sene fikk også sine regionale varianter av dette byrået. Nasjonalarkivar Camus var ingen fan og prøvde å få lagt ned byrået. Først i 1796 stoppet arbeidet i provin-sene, og i 1801 i Paris.¹⁵

Med dette opphørte målrettet statlig sanksjonert destruksjon. Nå var det bevaring som stod i høysetet. Frankrikes dokumentarv fra før republikkens tid fikk til slutt en fast plass i fransk kultur og historie. Derfor går det fortsatt an å studere fransk middelalder og tidlig moderne tid gjennom arkivene.

EN NY TID – OG VERDIEN AV DET GAMLE

Det er ikke til å underslå at en god del av den franske dokumentarven ble ødelagt i revolusjonens kjølvann.

Eksakt omfang er vanskelig å fastslå, men ødelegg-elsen var stor.¹⁶ Ved å gå løs på føydalsamfunnets dokumentarv kunne tredjestanden bokstavelig brenne opp sine forpliktelser, det de skyldte sine herrer. Det gjorde det også vanskeligere å eventuelt restaurere den gamle orden, det var nok av *émigrés*, franske adels-menn i utlandet, som drømte om det. Som arkivaren Adrian Cunnigham antyder, er det også mulig å se på arkivbrenningen som et renselsesritual: «*cathartic acts of retribution and cleansing of the body politic*».¹⁷ Likevel, det må understrekes, sett fra et forsknings- og kulturståsted, at verdifullt materiale og dokumentarv gikk tapt.

Etter hvert så Frankrikes nye makthavere også ver-dien i å bevare det gamle. De hadde hele tiden sett vik-tigheten av å bevare det nye, noe den gradvise oppbyg-gingen av arkivforvaltningen i landet viser, men det tok litt lengre tid å se verdien i det gamle. Cunningham sier det på denne måten: Frankrike gikk fra ødeleggelse av det gamle regimets dokumenter til et behov for heller å bevare dokumentasjon. Hensikten var å vise kontrasten mellom – i de revolusjonæres øyne – det syndefulle monarkiet og den ærefulle republikken.¹⁸ Dette bør leseren trolig tolke mer symbolsk enn som en

fullt ut bevisst tankegang blant republikkens skiftende makthavere. Men resultatet ble nå slik.

For arkivenes del tok ikke kongen, Ludvig XVIII, «hevn» på republikkens arkiver. De ble fortsatt bevart. Kan det tenkes at det returnerte monarkiet tenkte at den syndefulle republikk skulle leve videre i dokumen-tene som skrekk og advarsel? Det gikk da ikke helt som kongen kanskje håpet. 1800-tallet så økende oppslut-ning om folkelig suverenitet. For Frankrikes del ble det satt et endelig punktum for monarkiet i det 19. århun-dre, selv om det måtte noen omveier til.¹⁹

Med den franske revolusjon tok staten over ansvaret for større deler av arkivene. Gitt at staten er folket (eller i det minste at den får sitt maktgrunnlag fra folket), ikke (sol)kongen, blir makten over arkivene folkets makt.

Her er det bare å parafrasere revolusjonens slagord; frihet til å oppsøke arkivene, likhet i innsynsbehan-dlingene og broderskap gjennom delt dokumentarv.

Leve folkestyret, *vive le government populaire!* ■

LITTERATUR

- Cunningham, A., Archival institutions, i McKemmish, S., Piggot, M., Reed, B. og Upward, F. (red.), Archives: Recordkeeping in Society, 2005
- Lokke, C., Archives and the French Revolution, Amercian Archivist, vol. 31(1), 1968 (<https://doi.org/10.17723/aarc.31.1.bx7n438w1713345v>).
- Marthinsen, J.H., Arkivteori – en innføring, 2012
- Panitch, J.M, Liberty, Equality, Posterity?: Some Archival Lessons from the Case of the French Revolution, American Archivist, vol. 59(1), 1996 (<https://doi.org/10.17723/aarc.59.1.an67076131u104kj>).
- Svendsen, Å., Arkivet: En beretning om det norske riksarkivet 1817–2017, 2017

SLUTTNOTER

- Svendsen, 2017, s. 46
- Marthinsen, 2012, s. 119
- Lokke, 1968, s. 23: «that it would be fortunate if the archives of France were destroyed by fire, for then the dictates of reason and justice would have to be followed in convoking the Nation»
- Marthinsen 2012, s. 268
- Lokke, 1968, s. 26: Possner, sitert her: «The exchange on 26 De-cember, 1795, of Madame Royale at Basle for 6 French prisoners»
- Cunningham, 2005, s. 29 og Marthinsen, 2012, s. 269
- Lokke, 1968, s. 29
- Marthinsen, 2012, s. 269
- Panitch, 1996, s. 34
- Panitch 1996, s. 34. Condorcet oversatt her
- Marthinsen, 2012, s. 367
- Lokke, 1968, s. 28
- Panitch, 1996, s. 35–36
- Lokke, 1968, s. 28
- Lokke, 1968, s. 30
- Panitch 1996, s 36–38
- Cunningham, 2005, s. 28
- Cunningham, 2005, s. 29: «reinvented for the purpose of sym-bolically highlighting the glory of the new Republic in contrast to the sinful decadence and oppression of the old regime»
- For de spesielt interesserte, først måtte kongehuset Bourbon gi makten til huset Orange i 1830. Deretter ble det republikk i 1848 etter en ny revolusjon, som så ble avløst av Napoleon 3. som keiser. Deretter kom republikken i 1870.

NAVN: OLA SORMBROEN LIAN		ALDER: 32
ARBEIDSSTED: UTDANNINGSDIREKTORATET		
STILLING: ARKIVAR/FØRSTEKONSULENT		
GEOGRAFISK STED: OSLO		

INTERVJUET AV KNUT KJOSÅS

Hvor lenge har du hatt denne stillingen?

– Jeg startet i Utdanningsdirektoratet i januar 2024 som nyutdannet.

Hvor mange jobber med arkiv/dokumentasjonsforvaltning i Utdanningsdirektoratet, og hvordan er dette organisert?

– I Utdanningsdirektoratet er vi 11 personer som arbeider i avdeling for dokumentasjon og arkiv. Avdelingen har ansvar for daglig driftsoppgaver, bevarings- og kassasjonsvurdering, Udirs høringssystem, skjema-løsninger, RPA-prosesser for arkivdrift og telefonens førstelinje.

Hva går din jobb ut på?

– Hoveddelen av arbeidshverdagen min er innenfor daglig drift. De av oss som arbeider med daglig drift, jobber etter skiftplan, så vi har variasjon i daglige oppgaver. Som ny i jobben jobbet jeg en del med journalføring og eFormidling. Det gjorde at jeg ble overordnet kjent med kvalitetssikring og hvilke typer arbeidsoppgaver Udir har. Samtidig hadde vi periodisering av basen vi jobbet i, så jeg fikk erfaring med å klassere en del nye saker. Etter hvert startet jeg også med kvalitetssikring og publisering av journal på eInnsyn. De siste ukene har jeg også jobbet med e-postmottaket, innsynskrav og interne henvendelser.

Vi har en automatisert RPA-prosess som hjelper oss med en del journalføring og sortering av e-postmottaket. RPA-prosessen journalfører type journal-

poster som har offentlige virksomheter som avsender/mottaker, mens vi kvalitetssikrer journalposter med personnavn eller som kanskje har noe skjerming rundt seg. RPA-en hjelper oss også med sortering av e-poster i e-postmottaket, slik at innsynskrav og interne og eksterne henvendelser sorteres i egne mapper. Den prosessen har også forenklet deler av innsynshåndteringen, der den håndterer noen av disse selv og lager en liste for oss over aktive innsynsforespørsler.

Var det et bevisst valg å bli arkivar?

– Jeg har nok alltid hatt en fascinasjon for orden og kontroll, selv om jeg ikke kan huske å ha tenkt på å bli arkivar som ung. Fra tidligere har jeg arbeidserfaring som assisterende butikksjef på en bensinstasjon, og jeg opplevde det som spennende å ha ansvar for kontordriften der, som blant annet innebar fakturahåndtering, avstemming av dagsoppgjør, varetellinger og lønnskjøring. Jeg hadde etter hvert lyst til å lære noe mer om «noe innenfor kontor», og fant arkivvitenskap på Samordna opptak. Det virket spennende, så jeg søkte på det.

Hva bruker du mest tid på i din arbeidshverdag?

– Oppgaver relatert til daglig drift er jo de som tar størst tid av arbeidshverdagen min. Jeg er fortsatt relativt ny i jobben, så jeg bruker nok fortsatt noe tid på å gjøre meg kjent med hvordan ting løses.

Interne henvendelser er for eksempel en av arbeidsoppgavene, og der blir jeg kjent med problemstillinger

Vi skaper stadig mer digital informasjon, og hvis det skal være en viss form for gjenfinnbarhet, bruk og tilgangsstyring over tid, så trenger vi prosesser som håndterer dette mer treffsikkert enn hva personer får til.

som jeg på en eller annen måte må hjelpe saksbehandlere med å løse. For tiden har jeg også ansvaret for levering av et papirarkiv til Arkivverket som vi ikke skal ha lenger hos oss. Jeg jobber også noe med periodisering av en nylig avsluttet base der vi forbereder oss på å kunne avlevere.

Har du gjort deg noen refleksjoner så langt rundt det å jobbe med arkiv/dokumentasjonsforvaltning?

– Jeg opplever at arkiv handler mye mer om informasjonsforvaltning og kvalitetssikring enn hva jeg kanskje hadde tenkt da jeg begynte å studere. Noe av det interessante med å jobbe med arkiv er hvordan vi tilrettelegger for åpenhet i samfunnet ved at offentlige virksomheter må være åpne i kortene med de arbeidsoppgavene vi har.

Et emne jeg likte godt under studiene på OsloMet, var dokumentasjon av saksbehandling og forretningsprosesser. Der lærte vi mye om hvordan vi bør dokumentere det vi holder på med, på en god måte. Vi brukte arbeidsprosessanalyser for å dokumentere hvordan prosessene i en virksomhet foregår, jeg tenker at det er relevant for den jobben vi holder på

med i arkiv. Det er lett å tenke at det er åpenhet i samfunnet kun fordi vi har arkiv og et offentlighetslovverk, men det er fint å ha noen verktøy for hvordan man kan være med for å sikre det.

Hvordan ser du for deg at faget vil utvikles videre?

– Jeg tenker kanskje at dokumentasjonsforvaltning om noen år handler mer om det prinsipielle rundt det å produsere arkiv fremfor å sørge for at en journalpost ser ryddig ut. Jeg tror automatisering av arbeidsprosesser, slik som Udir allerede har gjort en del av, kommer til å bli større. Jeg kan se for meg dokumentasjonsforvaltning i større grad handler om å kontrollere arbeidsprosessen fremfor å gjøre oppgavene manuelt.

Hva er de største utfordringene innen feltet slik du ser det?

– Jeg tenker at utfordringer innen feltet i dag henger sammen med behovet for å automatisere prosesser på sikt. Vi skaper stadig mer digital informasjon, og hvis det skal være en viss form for gjenfinnbarhet, bruk og tilgangsstyring over tid, så trenger vi prosesser som håndterer dette mer treffsikkert enn hva personer får til.

?

1. Opplever du arkiver som viktige/relevante for deg?
2. Kan du nevne noen arkiver du vet du er registrert i?
3. Har du søkt etter informasjon i arkiver/offentlige journaler?
4. Synes du det er lett å finne frem til arkivene/dokumentasjonen du er ute etter?
5. Har du noen gang bedt om innsyn i et arkiv/en journal?

SPURT AV JEANETTE HØIE

CATHERINE LEMARÉCHAL

GRÜNDER,
KOMMUNIKASJONSRAÐGIVER
OG NLP COACH

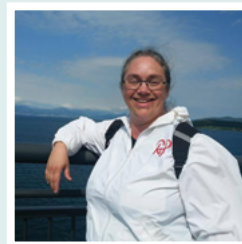
1. Ja, jeg opplever absolutt at arkiver er viktige for meg.
2. Folkeregisteret, Altinn, Brønnøysundregistrene, Grunnboken, Løsøreregisteret, Kartverket, Skatteetaten, DigiPost, PasientSky, Først, Unilabs Røntgen, Mammografiprogrammet, Livmorhalskreftprogrammet.
3. Ja, jeg har søkt informasjon i arkiver/journaler.
4. Ja, jeg opplever at den digitale hverdagen i Norge er veldig bra, sammenlignet med mange andre land.
5. Ja, jeg har bedt om innsyn i Folkeregisteret, Altinn, Brønnøysundregistrene, Folkeregisteret, Grunnboken, Kartverket, Skatteetaten, PasientSky, Først, Unilab.

HEDVIG ROGNERUD

FORRETNINGSUTVIKLER/
RÅDGIVER

1. Ja, arkiver er viktige og relevante, selv om jeg ikke er flink nok til å bruke dem.
2. Nå ble jeg usikker på skille mellom register, journal og arkiv. Vi havner alle i Helsearkivet før eller siden. Legejournal er viktig for historikk og framtidig behandling. Brreg lagrer opplysninger om meg og roller jeg har hatt i ulike selskaper gjennom hele yrkeslivet. Nav/trygdearkiver om tidligere ytelser og framtidige rettigheter.
3. Ja, postlister i kommuner. Historiske arkiver i jobbsammenheng, finne informasjon/historikk om eiendom og eiere med tanke på historiefortelling, rekonstruksjon av for eksempel en historisk hage. Museumsarkiver for å finne fløtehistorie til kulturstioppdrag osv. NPU (Norsk publikumutvikling red.anm.) for å finne besøksstatistikk, Visitnorway for atferdsanalyser/trender i reiselivet.
4. Nei jeg synes ikke det er enkelt, ber gjerne om bistand fra andre som er mer kompetente når jeg leter etter noe spesifikt.
5. Ja, jeg ba om innsyn i egen legejournal for å få fjernet en tidsbegrenset diagnose som ga begrensninger i helseforsikring. Det var en positiv opplevelse.

HJØRDIS ALMELID VIKENES

LÆRAR OG POLITIKAR FOR
KRF I ØRSTA

1. Ja, det er kjekt å kunne ha gode lagsarkiv for oss som driv i ulike frivillige lag og organisasjonar. Vidare er det skattar å finne t.d. i digitaliserte fotoarkiv, bokarkiv eller andre arkiv som ein kan ha bruk for av og til. Og for oss som er politikarar, er det gull verdt å ha rask digital tilgang til tidlegare vedtak i ulike saker.
2. Eg er nok registrert i ein del lokale frivillige lagsarkiv, då mest på papir. Vidare har vi t.d. i Ørsta Idrettslag gått over til digitale arkiveringsformer for referat, meldingar og årsmøteprotokollar med meir, så der finst det spor etter meg både som styremedlem i hovudlaget og som skrivar/sekretær i Ørsta IL. Også Ørsta KrF har digitale arkiv p.t., i tillegg til mange gamle protokollar som er interessante å lese i. Elles kan det hende ein har enda sine digitale dagar i fleire arkiv enn ein tenkjer over.
3. Ja, det har eg gjort fleire gongar.
4. Så langt har det stort sett vore lett å finne det ein er ute etter, og viss ikkje ein sjølv finn det ein søker etter, hjelper anten sørviskontora til kommunar, fylke og stat deg vidare i søket, eller t.d. er Ørsta Folkebibliotek veldig flinke til å hjelpe til med å finne digitale saker i ulike aviser i landet, då dei har abonnement på det meste. Ørsta kommune har ein sørvis der dei tilbyr lagring til frivillige lag og organisasjonar.
5. Ja, som journaliststudent i Volda i førre tusenår lærte vi oss å søkje om informasjon i offentlege arkiv. Der fekk eg innsyn i den eine søknaden min og avslag på den andre. Avslaget var godt grunngeve, så slik er det også av og til. Noko vert ein statsløyndom i alle fall for ei viss tid. Framtida får vise kor vist det vert å lagre det meste i himmelrøynda. Som gamal bladfyk er eg framleis glad i papir, sjølv om eg innser at det er ei tid for det meste.

ATLE ØI

FORFATTER,
FORELESER I MARKEDSFØRING

1. Jeg tenker ikke på arkiver i hverdagen. Det kunne vært greit med et felles register som samler alt, og der man kunne sett hva som er lagret og tilgjengelig.
2. Jeg har gitt ut fire bøker som er registrert i et arkiv som bibliotekene står for (tror jeg). Jeg har også noen avisartikler som jeg er omtalt i, og som jeg vet det går å søke på. Jeg vet ikke om det finnes noe felles på dette, eller om hvert mediehus har sine arkiver.
3. Jeg har aldri søkt etter informasjon i arkiver.
4. Vet ikke.
5. Jeg har etterspurt info om egen legejournal.

SNORRE KNUDSEN

PENSJONIST

1. Ja, arkiver er viktige.
2. Jeg er registrert i for eksempel statsarkivene, byarkiv, fylkesarkiver og avisene.
3. Ja, jeg søkte i arkiver tidligere i jobben.
4. Jeg fikk hjelp da jeg spurte.
5. Ja, spurte om mappa mi.

TARJEI LEER SALVESEN
Frilans gravejournalist, forfatter
og medlem i redaksjonsrådet til Aksess.

KRONIKK

Kjære kulturminister, kjære riksarkivar, kjære alle dere som jobber for å ivareta nasjonens hukommelse på ulike måter.

Hvorfor i all verden inviterer dere en gravejournalist til møtet deres? Min yrkesgruppe er kjent som plagsomme folk som offentlig ansatte helst ikke vil ha noe med å gjøre. Vi stiller upopulære spørsmål. Vi ber om innsyn i altfor mange dokumenter. Og til slutt lager vi ofte journalistikk om saker dere kjenner bedre enn oss. En god arkivar ser rett gjennom oss, ser feilene våre, vet at hun egentlig kan dette bedre.

Arkivarer kan mye om de samme tingene som journalister driver med. Systematikk og kildekritikk, her er det mye felles fagstoff. Og ofte leder dere foran oss. Vi journalister har en spesiell rolle å spille for å bidra til et åpent og opplyst offentlig ordskifte. Vi skal gå mak-tutøvelse etter i sømmene og publisere funnene våre. Vi skal avdekke overgrep mot utsatte personer og grupper. Sånt sett står vi et spenningsforhold til statsmakten, som per definisjon er den sterke part. Den aller sterkeste. Men i et liberalt demokrati er det ønskelig at det finnes noen som tar en slik rolle.

De fleste kjenner den første linjen i § 100 i Grunnloven som åpner med «Ytringsfrihet bør finne sted». Denne bestemmelsen fortsetter imidlertid med et ikke like godt kjent budskap: «Enhver har rett til innsyn i statens og kommunenes dokumenter og til å følge forhandlingene i rettsmøter og folkevalgte organer.» Ytringsfriheten kobles til innsynsretten, før hensikten med hele paragrafen oppsummeres slik: «Det påligger statens myndigheter å legge forholdene til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale.»

Det er en viktig forskjell på rollen som kritisk, uavhengig journalist og rollen som arkivar. Mens begge gruppene trengs for at et liberalt demokrati skal fungere, trengs arkivaren like mye hvis samfunnet beveger seg i autoritær retning. Vi ser store endringer rundt oss i verden nå. La meg nevne Russland, Nicaragua, Ungarn og Myanmar som fire av mange eksempler på land som

har beveget seg raskt i autoritær retning. I disse landene kvitter man seg med den uavhengige journalistikken og favoriserer maktlojale publisister som viderebringer propaganda fremfor å legge til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale. Det går gale veien i flere andre land også. Men de trenger fortsatt fungerende arkiver.

Hva er så det store bildet jeg er opptatt av? Det kan oppsummeres slik: I et autoritært samfunn beskytter myndighetene informasjonen sin, men krever utstrakt innsyn i livet til alle innbyggerne. I et liberalt demokrati har innbyggerne utstrakt innsyn i hvordan myndighetene bruker penger og tar beslutninger, mens privatlivet deres nyter stor grad av beskyttelse. Det handler altså om hva slags samfunn vi ønsker oss. I dette spennet mellom innsyn og kontroll jobber både jeg og dere, og vi tar en rekke små og store avgjørelser hele tiden.

Vi har oppgaver å gjøre på jobb. Hver og en av oss. Mange av sjefene våre vil vi skal være lydige. Noen har en sjef som tror at lojalitetsplikten handler om lydighet. De to begrepene er forskjellige. Ikke vær lydige. Men vær lojale. Lydigheten er blind, mens lojaliteten er seende, tenkende, kreativt resonnerende. En lojal medarbeider har profesjonsetikken i ryggmargen og ser det store bildet, ikke bare de små detaljene foran seg på skrivebordet. Dere skal ta vare på nasjonens hukommelse, men en del av mandatet er også å legge til rette for innsyn, for at arkivene brukes.

Innsyn er brysomt. Det er tidkrevende. Bare gjennom eInnsyn ble det bestilt innsyn i over 450 000 saksdokumenter i fjor. Tallet for hele nasjonen er høyere, for eInnsyn har nesten ingen kommuner representert. Det sitter mennesker og tar imot disse innsynskravene. Noen av dem klager til meg, og av og til får jeg lyst til å beklage på vegne av kolleger som ber om mer enn de kommer til å lese, og som glemmer at de kan ta en telefon og be om litt veiledning.

TEKSTENE GIR UTTRYKK FOR
SKRIBENTENES MENINGER

Har du selv noe på hjertet?
Send tekster til post@aksess-tidsskrift.no

Men dere har lest noen av sakene kollegene mine lager når de bruker innsynsretten. Pendlerboligsaken på Stortinget. Aksjeavsløringene blant politikere og ektefeller i fjor. Saken om de tre brødrene på Tolga som hadde blitt stemplet som psykisk utviklingshemmede uten å ha møtt legen som satte diagnosen. Det er lett å forstå verdien denne journalistikken har.

Når offentlig ansatte klager over at folk bruker innsynsretten, ber jeg dem endre perspektiv. Tenk så flott det er! At mange tusen nordmenn frivillig ber om innsyn i saksdokumenter og bruker de rettighetene de har. Dette er å praktisere et liberalt og deltakende demokrati i hverdagene mellom valgene. I dag brukes innsynsretten også av miljøorganisasjoner, fagforeninger, nabolagsaktivister og firmaer som har deltatt i offentlige anbudskonkurranser og vil forstå hvorfor de tapte. Slikt

og innsynsrett. Alle mennesker, uavhengig av statsborgerskap og oppholdstillatelse, men altså ikke roboter. Skal vi lage terskler, vil jeg advare sterkt mot BankID og tilsvarende som vil stenge ute noen av menneskene vi håper skal bruke arkivet og ta del i den offentlige samtalen. Skal man lager skiller, bør det skje mellom menneske og maskin, ikke mellom grupper av folk.

Hvis det er travelt på dokumentssenteret, bør ledelsen vurdere å styrke bemanningen fremfor å begrense tilgangen. Når arkivene ikke bare brukes av institusjonene, men også av det sivile samfunnet, da blir arkivet en del av den offentlige samtalen som Grunnloven snakker om. Vi journalister har mange feil. Men vi skal ha en ting. Vi er veldig gode på å snakke opp vår egen bransje. Akkurat der kan arkivfolket lære litt av oss. Dere fortjener litt mer fest og noen flere gjeve priser!

*"Når arkivene ikke bare brukes av institusjonene,
men også av det sivile samfunnet, da blir arkivet
en del av den offentlige samtalen som Grunnloven
snakker om."*

forebygger korrupsjon og gir bedre prosesser. Tenk på det. Mange tusen mennesker i Norge leser offentlige saksdokumenter på fritiden eller for å styrke kvaliteten i det de gjør på jobb. De sitter ikke bare passivt og tar imot underholdning på strømmetjenester. De overlater ikke alt tankearbeid til ChatGPT. Disse menneskene tar vare på demokratiet vårt gjennom praktisk bruk. Disse menneskene er det vi har § 100 for. Det er de som sikrer at vi får den offentligheten vi ønsker oss.

Personlig mener jeg at den som sender innsynskrav nummer én million i løpet av ett år gjennom eInnsyn, bør hedres med en premie. Men bare dersom det er et menneske. eInnsyn har slitt litt med automatiserte masseinnsynskrav. Skal vi følge linjen tilbake til Grunnloven § 100, så er det mennesker som har ytringsfrihet

Jeg tror jeg vet svaret på hvorfor jeg ble invitert. Det er mange bra folk her i dag. Dere går ikke bare på jobb, hever lønn og gir blaffen i hva slags samfunn man er en del av. Noen av dere skjønner at den dagen det blir stille, når ingen lenger kommer og maser om å få se dokumentene dere tar vare på i arkivet, den dagen har samfunnet dere lever i, blitt noe annet enn det er i dag. Så tusen takk. Samarbeidet mellom våre yrkesgrupper er godt. Jeg har hatt mange gode opplevelser i arkivene, og ser frem til flere. Ta like godt imot kollegene mine. Og blir det for stor pågang i forhold til bemanningen dere har, tenk på det som et luksusproblem. Da har dere lyktes med noe. Premien burde være styrket bemanning! ■

Innlegget er et utdrag fra Tarjei Leer Salvesens innlegg i plenum på første dag av Det 9. norske arkivmøte i april.

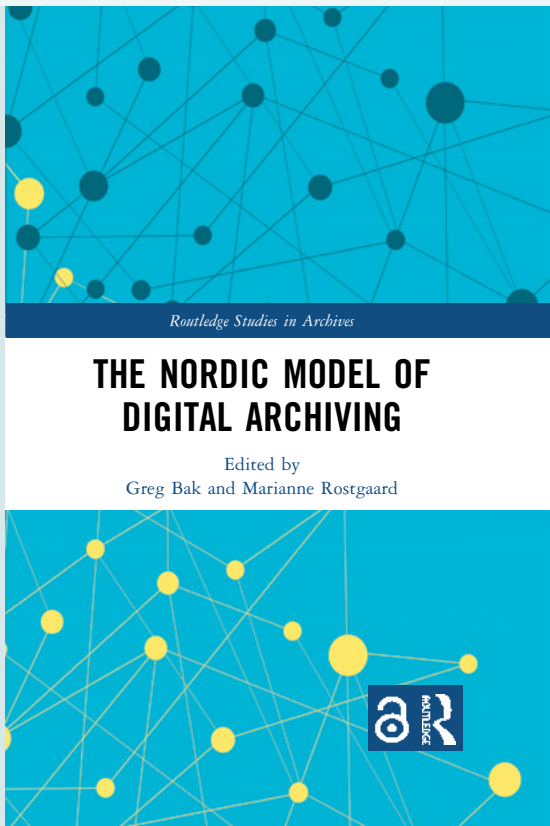
FELLES NORDISK ARKIVTRADISJON

OMTALE OG INNFØRING I BOKEN THE NORDIC MODEL OF DIGITAL ARCHIVING

Aksess har fått Martin Bould til å omtale boken *The Nordic Model of Digital Archiving*, som kom ut i 2023 og som har fire norske bidragsytere. Bokomtalen kan ses på som en veiledning inn i boken, men Bould trekker også inn relevante norske forhold han selv kjenner godt til som er direkte sammenlignbare med forhold av interesse eller betydning omtalt i boken.

Martin Bould er seniorrådgiver i Arkivverkets avdeling Samordning og kunnskap. Han har arbeidet med elektronisk arkiv på heltid siden 1998. Han er cand.philol. med hovedfag i historie fra 1993 og begynte å arbeide med arkiver rundt 1990. 1998–2006 arbeidet han med elektronisk arkiv og tilsyn i Arkivverket, mens han 2006–2021 var konsulent innenfor elektronisk arkiv. I årene 2016–2023 var han også førstelektor i 20 % stilling ved arkivutdanningen på NTNU.

I omtalen tar Bould utgangspunkt i egen kunnskap og interessefelt og går derfor mer inn på forhold som gjelder bevaring av digitalt skapte arkiver enn kapitlene som gjelder samlingsforvaltning og utdanning.

FAKTA

THE NORDIC MODEL OF DIGITAL ARCHIVING

Redigert av Greg Bak og Marianne Rostgaard.
Forlag: Routledge
Utgitt: 2023
328 sider

Boken har 21 ulike forfattere, deriblant fire norske; Herbjørn Andresen, Martin Ellingsrud, Lars-Erik Hansen og Anneli Sundqvist.

Boken inngår i bokserien *Studies in Archives*. For tiden består serien av 10 engelskspråklige bøker som dekker bredt innenfor arkiv, dokumentasjonsforvaltning, sosial rettferdighet og lignende temaer.

UTDRAG FRA OMTALEN

TEKST: MARTIN BOULD, ARKIVVERKET

The Nordic Model of Digital Archiving er ikke en tradisjonell lærebok i arkiv, langtidsbevaring eller dokumentasjonsforvaltning, men mer en bok for dem som har jobbet med arkiv- og dokumentasjonsforvaltning i ulike roller eller har akademisk interesse for feltet. Boken kan også være interessant for andre som arbeider med utredning og forskning på felt relatert til høyere utdanning, kunnskap om profesjoner og andre forskningsmiljøer. Boken kan fungere som en inngang til å forstå arkivfeltet i bred forstand.

OM BOKENS INNHOLD

Boken er delt i sju, et forord, en introduksjon til den nordiske modellen for digital arkivering, fire hoveddel-er og et etterord, fordelt over 18 kapitler.

De fire hoveddelene er:

1. Evolutions in Nordic Digital Archiving
2. The value of standardization
3. Gaps in Nordic digital archiving
4. Cultures of records professionals

Del 1 tar for seg utviklingen innenfor det elektroniske arkivområdet i Norden. Denne delen inkluderer ulike utviklingstrekk og litt ulike tilnærminger.

Del 2 tar for seg verdien av standardisering, svakheter og styrker ved de valgte strategiene og forslag til justering av tilnærmingene.

Del 3 tar for seg gap eller blindsoner i den nordiske digitale arkiveringsmodellen, med en gjennomgang av prosjekter og tiltak innenfor privatarkivene.

Del 4 ser på arkiv- og dokumentasjonsforvaltningsprofesjonens kulturer, det vil si utviklingen til og innholdet i de ulike arkivutdanningene i de nordiske landene.

Introduksjonskapittelet er en oppsummering av boken, foretar en gjennomgang av begrepet Norden som et litt diffust og mangefasettert begrep som omhandler de fem nordiske land, av og til samlet og av og til hver for seg. Kapittelet gjennomgår også fellestrekk når det gjelder organisering av forvaltningen, og hvorfor det er mulig å si at man har en felles nordisk arkivtradisjon.

Kapitlene 1, 4, 8 og 13 er gratis tilgjengelig etter Open Access-ordningen. Disse kapitlene representerer bokens øvrige innhold på en god måte.

Etterordet (kapittel 18) er skrevet av den anerkjente forskeren Elizabeth Shepherd fra London University College (UCL). Elizabeth Shepherd er også medforfatter, sammen med Geoffrey Yeo, av læreboken «Managing Records: A Handbook of Principles and Practice», som har vært benyttet og fortsatt brukes som lærebok i dokumentasjonsforvaltning i ulike norske arkivutdanningen siden 2004.

SITATER FRA OMTALEN

For det riktige publikumet er boken både faglig nyttig, interessant og spennende.
[...]

Samlet sett har fremstillingen lykkes i å se både styrker og svakheter ved den nordiske modellen på en god måte. Den nordiske modellen representerer her et samlet sett med til dels likeartet arkivtradisjon; registraturtradisjonen, velutviklede demokratiske tradisjoner og en sterk sentralisert forvaltning.
[...]

Den skarpeste og tydeligste drøftingen av den nordiske modellen kommer i etterordet til Elizabeth Shepherd: The Nordic model, Some reflections on its strengths and omssions. Gjennom henvisning til andre prosjekter og med et ganske kritisk blikk foretar hun en nyttig gjennomgang av den nordiske modellen.
[...]

Fordi boken dekker feltet arkivering av digitalt skapte arkiver så bredt, er ikke alle kapitlene like interessante for alle lesere. Dette kan være en styrke, fordi det er noe av interesse for de fleste. Men det kan også ses på som en svakhet at boken retter seg mot «alle», enten de er interessert i drøftingene rundt bevaringsmetoder, teknologisk utvikling, konkrete drøftinger rundt den nordiske tilnærmingen eller bevaring. Denne svakheten har boken dessverre til felles med mye av faglitteraturen på området. ■

Les hele omtalen på nett

Fjernsynsfobi

Historien om den gang TV var farlig.
Både for barn, for blomster og for stemninga på Bislett.

Søster fjernet TV - blir anmeldt for frihetsberøvelse

(Helgeland Arbeiderbla)

Røntgenfjernsyn?

En familie i Svane i Sverige forsikrer overfor «Expressen» at de forleden dag fikk inn naboens spise-
stue på TV-skjermen. De så naboens barn sitte foran apparatet og fikk inn hver eneste detalj i rommet. Etter denne historien har TV-autoriteter oppfordret alle lisenseiere til ikke å ha fjernsynsapparatet i soveværelset.

TV-skilsmisse!

Hvis De er på et idrettsstevne som blir fjernsynsoverført, så pass på hva De gjør, for uten å vite om det kan Deres ansiktsstrekk gå ut over nettet.

I USA har man allerede fått de første skilsmisene på grunn av TV-overføringer. Det viste seg i et par tilfelle at mannen ikke jobbet overtid på kontoret likevel.

(VG 1958)

ØVERST: Einar Gerhardsen taler på NRK i august 1960. FOTO: SKJERMDUMP FRA NRK TV
NEDERST: Foto til tv-reklame Nordmende 1961. FOTO: HENRIKSEN & STEEN, NASJONALBIBLIOTEKET

Ikke TV for de gamle:

Bedre med høyttaler fra Kautokeino kirke

(1969)

Pavens fjernsynsregler.

(1960)

«Mange har vært engstelige for at fjernsynet kommer til å gripe forstyrrende inn i familielivets rytme og vaner.» Da statsminister Einar Gerhardsen talte under innvielsen av NRKs TV-sendinger den 20. august 1960, så han det som nødvendig å berolige publikum. «Fjernsyn er kortsyn», hadde det stått i en kronikk i VG noen år i forveien. Kronikøren hadde vært redd for at fremtidens tv-tittere ville bli frarøvet et «indre liv å øse styrke og glede fra».¹ Forfatteren Arnulf Øverland hadde fulgt opp med å hevde at man nå like så godt kunne «avskaffe skriftspråket».² Det var mange der ute som led av fjernsynsfobi.

For det første var stemninga på Bislett Stadion i fare. I en kronikk het det: «La oss heller få skøyte- løp i radio med fulle tribuner enn skøyte- løp i TV med tomme tribuner.»³ Andre var redd for at folk skulle slutte i jobben for å satse på spørreprogrammer. «Vi skal ikkje ala fram ei spørjetevlingsprofesjonisme like lite som vi skal ha betalte idrettsfolk», sa en representant fra Kringkastingsringen og siktet til summene folk vant i programmet «Kvitt eller dobbelt».⁴ Premien tilsvarte nesten en full årslønn for en industriarbeider.

Norske aviser skrev også om Japan, hvor barna etter sigende så opptil fem timer med fjernsyn hver dag. «Det er ingen tvil om at mange foreldre plasserer barna foran skjermen for å holde dem i ro», skrev avisen Varden, «men er det av det gode å fremme passivitet?» Deretter ble leserne fortalt om en undersøkelse fra USA som sa at kanalene i gjennomsnitt viste «12 mord, 16 revolverkamper og 37 slagsmål» hver dag, og at «forbrytertriks på skjermen ble kopiert av ungdom».⁵ Det var ikke kun i Norge man reagerte på dette. Pave Johannes følte seg kallet til å delta i fjernsynsdebatten og skrev ned syv TV-bud. Barn måtte ikke se mer enn to

timer fjernsyn hver dag. Såkalte «skrekk-programmer» fikk de absolutt ikke se. Videre ble foreldre bedt om å ta til orde for programtider som ikke ødela familiele-
vets rytme. Da den italienske statskanalen RAI start-
et sine sendinger, hadde for øvrig forgjengeren, pave Pius, oppfordret alle italienere til «å samles i et hellig korstog for å hindre fjernsynet i å forgifte hjemmelivet med forlystelsessyke».⁶

Selv flere år etter at NRK begynte med faste tv-sendinger, dukket det fortsatt opp historier om fjernsynsfobi. I desember 1968 kjøpte Kautokeino TV-lag et apparat i julegave til et gamlehjem som var drevet av en menighet. Men litt utpå nyåret skrev Finnmarksposten om at boksen plutselig hadde blitt levert tilbake. Da VG tok kontakt med hjemmets bestyrerinne, Anna, oppga hun hensynet til en del av de eldre som grunnen til at gaven hadde blitt sendt tilbake. Hun hevdet at beboerne ikke ønsket denne gaven. Ifølge avisene var det hun selv som ikke likte TV-en. Til slutt skrev bestyrerinnen et leserinnlegg i Nordlys hvor hun tok til orde for at «et høyttaleranlegg fra kirken kunne være bedre» for de gamle. Saken tok en oppsiktsvekkende vending da søster Anna ble anmeldt til politiet «for forbrytelse mot den personlige frihet». ⁷

Avisene hadde også kunnet fortelle om hagearkitekt Ellef Grobstock – fast spaltist i Norsk Ukeblad og «blomstermannen mer enn noen annen» – som var engstelig for at strålene fra TV-apparatet kunne ha «uheldig innflytelse på visse sorter blomster».⁸ Så kanskje vi i dag bør spørre Blomster-Finn hva han tenker om Netflix´ innvirkning på yuccapalmene våre? Den største faren ligger nok i at vi glemmer bort å vanne dem mens vi svømmer i strømmetjenester. ■

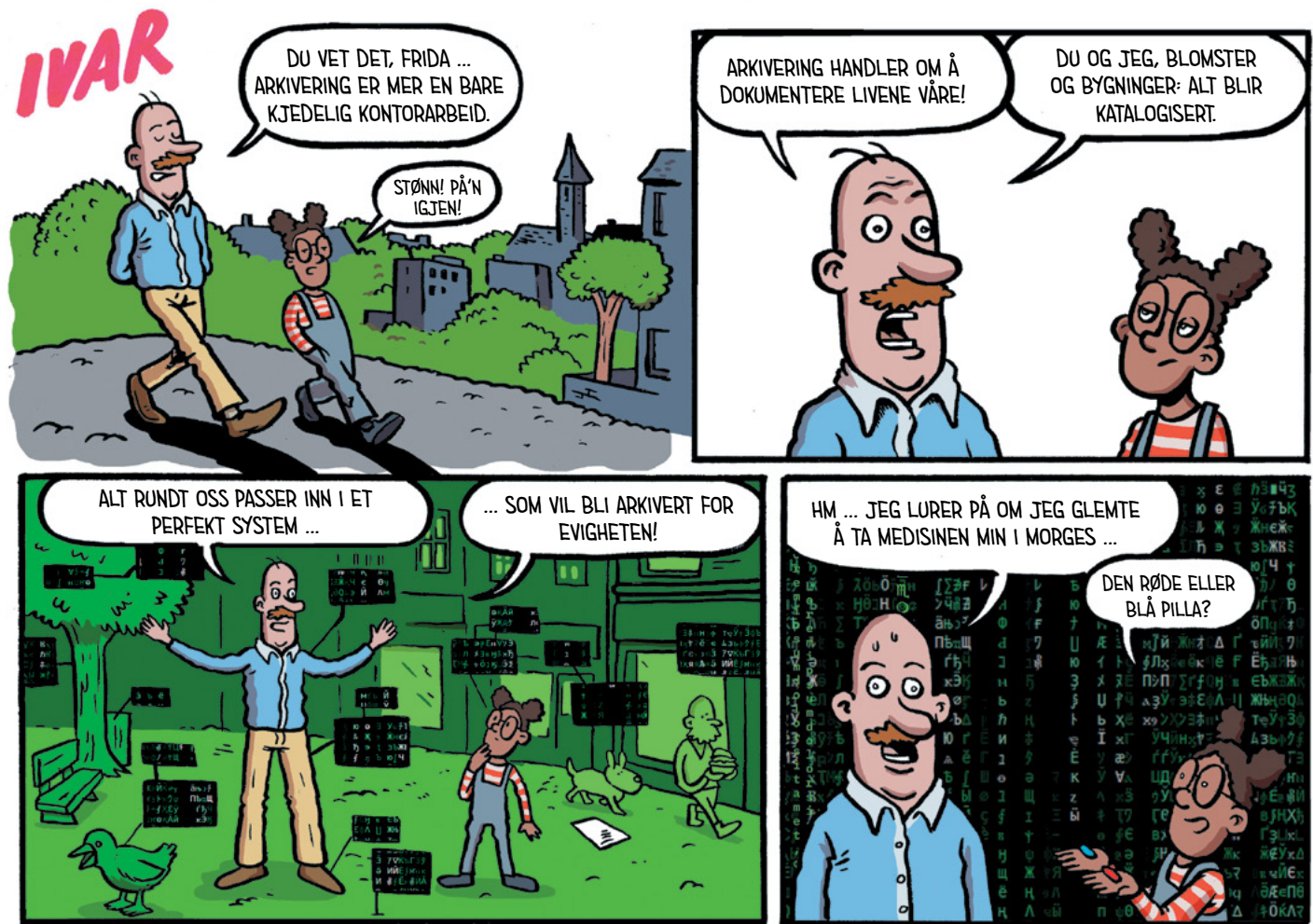
NOTER

1. VG 28. januar 1952
2. Dagbladet 28. mai 1952
3. VG 5. februar 1963
4. Norsk Tidend 12. oktober 1961
5. Varden 9. oktober 1961
6. Porsgrunns Dagblad 13. januar 1954
7. Nordlands Avis 4. februar 1969
8. Østlendingen 28. oktober 1964

MAGNUS HELGERUD

samler på rare sitater og hendelser fra fortiden, og i denne spalten tar han oss med til de kuriøse kriker og kroker i arkivene.

© Flu Hartberg 2024

VIL DU
ANNONSERE
I AKSESS?

WWW.AKSESS-TIDSSKRIFT.NO/ANNONSERE

FOTOGRAF: ARKIVERKET/NIELS OVLLA DUNFJELL.

	FJERN- BUL- DER		LENSE- RED- SKAP		RONER- TALL 10	
					←	
	↓		FOLKE- GRUPPE			
			TRÆN- INGS- NORM			
		ROSIN- ANTE			FLETT- VERK	
		TEGNE- SERIE I AKSESS				
ANTI- LOPE	↓	FARGE- STOFF		PAPE- GØYE- FUGL	↓	↑
↳			AKA- DENISK GRAD	↓	EURO- PEERE	
					OPERATIV SYSTEM	
BIBELSK HÆR- FØRER		HAR SAMISK ARKIV LAGET				SNELTE DEN ELDSTE
↳				NETT- SEND- ING	DES- CENDENT	
SÅR	↓	IDRETT- SYSTEM		HODE- PUNKT GAV- MILD		KJ. TEGN KALIUM
↳		LEV- ERE	LJÅ- SKAFT		ETTER- SKRIFT GNAG- SÅR	STOR- KOBBER
MØTE- PLAN					KIRKE- BORD	
DANS					UR- FOLK	
PLATE- PRATER			BUFE		FARGE- PENN	
↳		SAR	EN BEHN	↳		KULTUR- FOR- MIDLER
LUFT, GLORIE				KJENT ORGANI- SASJON	RØYS EU- TIDL.	DAGS- AVIS
						HAST
RONER- TALL 100	↓	SYK- DOM				FOR- ENER
	↳					
						→

KRYSSORDFORFATTER: ROLF BANGSEID
Send inn løsningsordet og vær med i trekningen av en AKSESS-plakat.
Løsningssetning Aksess nr. 1 2024: Finnessaken har satt betydningen av
journalføring på dagsorden.
Vinner: Terje Nomeland, Arkivverket

Vil du kjøpe en AKSESS-plakat?

MENS VI VENTER PÅ NY ARKIVLOV

TEKST: REDAKSJONEN

Lover er generelle rettsregler som fastsetter rettigheter og plikter. Store norske leksikon utdyper dette med at si at lover i Norge brukes som samlebetegnelse på rettsreglene i Grunnloven, de formelle lovene, forskrifter og provisoriske anordninger.

Lover former et samfunn og kan si mye om den tiden de oppsto i og gjelder for.

Derfor er det kanskje ikke så overraskende at enkelte lover også er del av Norges dokumentarv. I skrivende stund gjelder det følgende lover:

- Gulatingslova – Codex Rantzovianus (ca. 1250)
- Fragment av Frostatingslova (ca. 1260)
- Peter Motzfeldts grunnlovskast (1814)
- Grunnloven av 17. mai 1814
- November-grunnloven (1814)
- Formannskapslovene av 1837
- De Castbergske barnelover 1915

GRUNNLOVEN AV 1814:

Grunnloven, slik den ble vedtatt 17. mai 1814, var blant de første dokumentene som ble innlemmet i Norges dokumentarv i 2012. FOTO: STORTINGET/VIDAR M. HUSBY

ARKIVARER UTEN GRENSER

På det 9. norske arkivmøtet i april ble det arrangert en workshop med mål om å gjenoppta aktiviteten til den norske delen av organisasjonen Arkivarer Uten Grenser, som opprinnelig ble stiftet i 2011.

Arkivarer Uten Grenser er en internasjonal organisasjon som har som hovedmål å samarbeide innenfor arkivarbeid i land hvor arkiv er i fare for å forsvinne eller lide uopprettelig skade.

Et interimstyre ledet av Ann Tove Manshaus skal jobbe med vedtekter, handlingsplan, kontingent og budsjett for årsmøtet, som legges til Privatarkivkonferansen i 2025. Styre og valgkomite velges på dette årsmøtet. Interimstyret består også av Janny Marie Sjøholm, Knut Kjosås, Lars Fivelstad og Inger Lene Nytingnes. Interimstyret hadde sitt første møte 22. mai.

Inntil videre kan du følge Arkivarer Uten Grenser blant annet på Instagram www.instagram.com/arkivareutengrenser/

LANDSLOV JUBILEET

1274 2024

I 2024 feirar vi 750-årsjubileet for Magnus Lagabøtes landslov. Magnus Lagabøtes landslov ble innført i Noreg i 1274 og var den første felles lov boka vår. Landslova gjaldt fram til 1687, og ho forma liva til menneska i Noreg i meir enn fire hundre år. Nasjonalbiblioteket er nasjonal koordinator for Landslovjubileet 2024, og vil gjennom året markere og formidle dette over heile landet. Kilde: nb.no

AKSESS nr.2/2024

REDAKTØR
Heidi Meen

REDAKSJONSRAÐ
Knut Kjosås (redaksjon)
Kjetil Landrog
Tarjei Leer-Salvesen
Helene Synnøve Mo
Linda Lund Nilsson

KORREKTUR
Åsmund Forfang

DESIGN
Jeanette Karlsen
www.jeanettekarlsen.com

TRYKK
Edda Presse

ISSN 2704-0240 (trykt)
ISSN 2704-0712 (online)

Opplag: 2.500

AKSESS følger
Vær Varsom-plakaten
og er redigert etter
Redaktørplakaten.

UTGIVER
ABM-media AS
Akersgata 43 0158 Oslo

Org.nr. 990 863 970

Støttet av Kulturrådet og Fritt Ord,
medlem av Norsk tidsskriftforening og
Fagpressen.

ABONNEMENT OG LØSSALG
Abonnement og enkeltutgaver kan
bestilles hos Tekstallmenningen.
www.tekstallmenningen.no/aksess

Privatabonnement inkluderer tilgang til
nettutgaven.

ANNONSER
Ta kontakt med
sissel@eddapresse.no

VIL DU BIDRA?
Har du ris, ros eller ideer til saker,
ta kontakt med oss!

post@aksess-tidsskrift.no
WWW.AKSESS-TIDSSKRIFT.NO

«*Forbausende
interessant
fagfelt*»

(MOREN TIL KNUT I REDAKSJONEN)

WWW.AKSESS-TIDSSKRIFT.NO